

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

K) HELSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

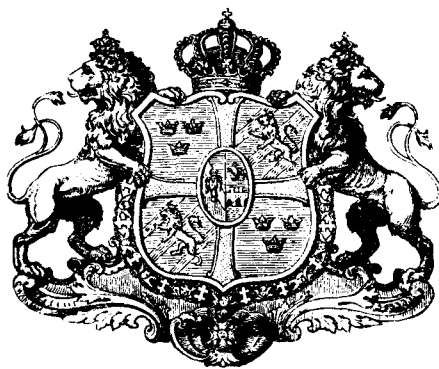

ÖFVERSTYRELSENS ÖFVER HOSPITALEN

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅR

1866.

INLEDNING

TILL

**Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2,
Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... – Stockholm
: P.A. Norstedt & Söner, 1862-1910.**

Täckningsår: 1861-1910.

**Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes
1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående
sinnessjukvården i riket året 1901**

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

Föregångare:

Sundhets-collegii underdåniga berättelse om medicinalverket i riket. – Stockholm : P.A. Norstedt & söner, 1853-1862.

Täckningsår: Årg. 1(1851)-10(1860).

Efterföljare:

Sinnessjukvården i riket / av Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm : P. A. Norstedt & söner, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1939.

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

K) HELSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

ÖFVERSTYRELSENS ÖFVER HOSPITALLEN

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅR

1866.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS JOH. BECKMAN,
1868.

Innehållsförteckning.

Underdånig berättelse.

1. Sjukvård.....	Sid. IV-V.
2. Religionsundervisning och själavård.....	» V-VII.
3. Byggnader m. m.....	» VII-XII.
a) Hernösands hospital.....	» VII-VIII.
b) Upsala hospital.....	» VIII-IX.
c) Stockholms hospital.....	» IX.
d) Nyköpings hospital.....	» IX.
e) Wadstena hospital.....	» IX-X.
f) Wexiö hospital.....	» X-XI.
g) Göteborgs hospital.....	» XI.
h) Malmö hospital.....	» XI.
i) Wisby hospital.....	» XI-XII.
4. Beklädnad, sängutredning, inventarier.....	» XII-XIII.
5. Utspisning och mathållning.....	» XIII.
6. De sjukas sysselsättning.....	» XIII-XV.
7. Allmänna Hospitals- och Barnhusfonden.....	» XV.

Bilagor.

Bil. A. Redogörelse för sjukvården å Rikets samtliga Anstalter för sinnessjukas behandling under år 1866; af Generaldirektören öfver dessa Anstalter.....	Sid. 1-30.
Tab. 1. Öfversigt öfver antalet vårdade å samtliga Anstalter för sinnessjukas behandling under år 1866.....	» 1.
Tab. 2. Öfversigt öfver sjukdomsformerna, hvilka förekommit bland vårdade å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1866.....	» 3.
Tab. 3. Öfversigt öfver Komplikationer med sinnessjukdom, hvilka bland fallsotssjuka förekommit under år 1866.....	» 5.
Tab. 4. Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1866 intagne.....	» 6-7.
Tab. 5. Öfversigt öfver från samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1866 afförde.....	» 8-9.
Tab. 6. Öfversigt öfver förhållandet under år 1866 mellan vårdades och affördes, (tillfrisknades, förbättrades, oförbättrades samt dödes), antal inom de serskilda anstalterna för sinnessjukas behandling.....	» 11.
Tab. 7. Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1866 aflidne.....	» 12-13.
Tab. 8. Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1866 vårdades lefnadsålder.....	» 14.
Tab. 9. Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling den 31 December 1866 befintliga sjuka.....	» 14-15.
Tab. 10. Öfversigt öfver de sjukas fördelning inom samtliga Anstalter för sinnessjukas behandling den 31 December 1866.....	» 17.
Tab. 11. Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling den 31 December 1866 befintliges födelseort, boningsort och civilstånd.....	» 18-19.

Tab. 12.	Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling vid 1866 års början qvarliggandes och under år 1866 intagnes stånd och yrke.....	Sid.	21-22.
Tab. 13.	Uppgift på antagliga orsaker, under hvilkas inflytande sinnessjukdom uppkommit bland å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1866 vårdade.....	»	23-24.
Tab. 14.	Uppgift på tillfälliga sjukdomar bland å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1866 vårdade.....	»	26-27.
Tab. 15.	Öfversigt öfver antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal sjuke för dag, äfvensom öfver kostnaden för utspisning och för läkemedel, samt totalkostnad för sjukvården, vid samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1866.....	»	28.
Tab. 16.	Uppgift på vid samtliga anstalter för sinnessjukes behandling i och för sjukvården anställda tjenstemän och betjening.....	»	29.
Bil. B.	Vetenskapliga iakttagelser.....	»	31-38.
	I. Af Öfverläkaren vid Hernösands hospital, D:r A. A. Lénström....	»	31-32.
	II. Af Öfverläkaren vid Nyköpings hospital, D:r J. W. Granberg....	»	32-35.
	III. Af Öfverläkaren vid Malmö hospital, D:r E. Salomon.....	»	35-38.
Bil. C.	Sammandrag öfver Allmänna Hospitals- och Barnhus-Fondens inkomster år 1866.....	»	39.
Bil. D.	Sammandrag öfver Allmänna Hospitals- och Barnhus-Fondens Utgifter år 1866.....	»	40-41.
Bil. E.	Sammandrag af Allmänna Hospitals- och Barnhus-Fondens Kapitalräkning för år 1866.....	»	42-43.

STORMÄKTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Till Eders Kongl. Maj:t får Serafimer-Ordens-Gillet i underdånighet afgifva berättelse om rikets hospitalsväsen under år 1866. Den redogör för *sjukvården* vid hospitalen, *religionsundervisningen* och *själavården*, *byggnaderna*, *utredningen* och *utspisningen*, samt de sjukes *syssetsättning*, hvartill slutligen kommer uppgift å *inkomster* och *utgifter* eller *den s. k. hospitalsfondens ställning*.

1. Sjukvård.

Vid 1865 års slut funnos vid rikets *nio* hospital 1,241 sjukplatser. Dessa hafva under år 1866 erhållit en tillökning af 14, hvadan platsernas antal vid detta års slut var 1,255. De nya platserna hafva blifvit upprättade i Hernösand och Wadstena; vid det förra hospitalet fyra, vid det sednare tio. Af de nu befintliga platserna äro 62 beräknade för första betalningsklassens sjuke, samt 1,193 för andra och tredje betalningsklasserna. Behovvet att öka sjukplatsernas antal har under året visat sig lika trängande som under föregående år; och oakadt den skedda tillökningen hafva ej alla, till inträde berättigade sökande kunnat å hospitalsinrättningarna, i och för bristande utrymme, emottagas. Enligt hvad uti Berättelsen för 1865 redan finnes angifvet, har Öfverstyrelsen vidtagit åtgärder för att, under loppet af 1867, kunna i vidsträcktare mån utvidga åtskilliga af hospitalen. — Vid 1866 års slut voro 1,213 platser besatta; 42 platser voro sålunda disponibla vid 1867 års början. Enär de disponerade platsernas antal vid 1866 års början var 1,187, följer, att 26 platser *flera* voro vid detta års slut än vid dess början upptagna. — Vid 1861 års slut var platsantalet vid samtliga hospitalen 1,074; då det nu vid redovisningsårets slut är 1,255, så har detsamma under loppet af sex år blifvit tillökadt med 181, eller i medeltal 30 för år.

Under redovisningsåret hafva å samtliga hospitalen 1,511 sjuke blifvit vårdade; af dessa voro 1,187 qvarliggande från 1865, och 324 under året intagne. Till upplysning om hospitalens ökade verksamhet under sednaste år må anföras, att, då de vårdades antal under 1861 endast var 1,258, och nu under redovisningsåret uppgår till 1,511, följer, att de vårdades antal inom sex år ökats med 233, eller i medeltal med 39 för år; såsom ock att, då under 1861 intogos 285, och nu under redovisningsåret 324, hafva 39 *flera* blifvit intagne under sista året af sexårsperioden än under det första.

Under de sednaste sex åren hafva å samtliga hospital blifvit intagne 1,870, eller i medeltal för år 312. Under samma tid hafva 8,348 blifvit vårdade, d. ä. i medeltal för år 1,391. Af de vårdade voro 4,103 män, 4,245 kvinnor, hvadan de sinnessjukdomar, som fordra hospitalsvård, äro inom fäderneslandet nära lika fördelade mellan båda könen.

Bland de under år 1866 vårdade hafva 74 tillhört första betalningsklassen, 1,437 de öfriga klasserna. Af de sistnämnde äro 145 gratister, d. v. s. sådana, som qvarligga från tiden före 1858 års författning, hvilken bestämmer, att alla som intagas, skola erlægga afgift. Antalet af dessa gratister minskas år efter år; de voro nemligen under år 1865, 186. — Antalet vårdade kriminal-patienter — antingen tilltalade för brottsliga handlingar men frikände, såsom otillräknelige, eller dömda för brott och under strafftiden insjuknade uti sinnesrubbing — har under året uppgått till 70, det högsta antal, som hitintills under något år förekommit. Under 1865 vårdades endast 63. Bland dessa, för hospitalen så besvärliga och svårvårdade patienter hafva 32 begått mord (11 å egna barn), 12 mordbrand, 11 stöld, o. s. v.

Antalet från samtliga hospitalen afförde har under redovisningsåret varit 298; af dessa hafva 128 lemnat anstalterna såsom till helsan återställda, — d. ä. 2,47 % af alla vårdade; — 51 såsom förbättrade; 31 såsom oförbättrade och obotlige, samt 88 aflidit, — d. ä. 5,82 % af alla vårdade.

Med hänsyn till tillfälliga kroppsliga sjukdomstillstånd bland de vårdade, har helsotillståndet inom anstalterna i allmänhet varit tillfredsställande; endast 33 % af de vårdade hafva under loppet af året haft någon tillfällig sjukdom. Inom tvenne af hospitalen — i Stockholm och Wadstena — uppträdde epidemisk kolera under loppet af sommaren; å förra stället insjuknade dock endast fem personer, å det sednare 26; å båda ställena således obetydlig utbredning, vittnande om de tillfredsställande sanitära förhållanden, som inom hospitalen vidmakthållas. Någon annan svårartad sjukdom har under året ej någonstades förekommit med epidemisk form, utan hafva de vårdade tillfälliga sjuk-

domarna varit af (mer eller mindre) lindrig beskaffenhet, med undantag af dem, som ledt till dödlig utgång. Dessa sistnämnda hafva i allmänhet varit sådana, som antingen stått i sammanhang med sinnessjukdomen, eller med organiska lidanden, hvilka under ett längre vistande inom hospital utbildat sig.

Antalet underhållsdagar för alla inom samtliga hospitalen vårdade har uppgått till 440,220, hvadan medeltalet dagligen vårdade sjuke utgör 1,206. Enär under 1865 medeltalet dagligen vårdade utgjorde 1,171, följer, att 35 flere sjuke vårdats å hospitalen för hvarje dag året om under 1866, än under 1865. Fördelas underhållsdagarnas antal på antalet under redovisningsåret vårdade, erhålles medeltalet vistelsedagar för hvarje vårdad, nemligen 291.

Utspisningskostnaden för de sjuke har för året uppgått till 166,172 R:dr 23 öre. Denna summa, fördelad på underhållsdagarnas antal, gifver medelkostnaden för utspisning för hvarje person för dag; denna utgör 37,75 öre för dag; således 137 R:dr 78 öre för helt år. — Under 1865 var denna medelkostnad, för dag, 37,25 öre; för år, 135 R:dr 96 öre.

Utgifterna för läkemedel hafva vid samtliga hospitalen varit 3,109 R:dr 74 öre; den dagliga medelkostnaden för hvarje vårdad 0,70 öre.

Totalkostnaden för sjukvården i sin helhet, hvarunder inbegripes *alla utgifter*, af hvad beskaffenhet de vara må, med undantag endast af dem för byggnadernas underhåll och för nybyggnader samt onera och utskylder, utgör 379,329 R:dr 21 öre. Då denna summa fördelas på underhållsdagarna, erhålles *hela underhållskostnaden för hvarje vårdad person för dag*. Denna blir 86,18 öre, d. v. s. att *hvarje person kostat i medeltal för dag 86,18 öre; för år således 314 R:dr 55 öre*. — Under 1865 var denna medelkostnad *för dag 81,93 öre, för år 299 R:dr 4 öre*. Orsaken till denna prisskillnad mellan de båda åren ligger hufvudsakligen deruti, att fullständig utredning för 64 nya sjukplatser under redovisningsåret uppsattes, enligt hvad här nedan skall anföras.

Uti antalet af hospitalens läkarepersonal har under redovisningsåret ej någon förändring försiggått. Hvad sjukvårdsbetjeningen beträffar har behovet påkallat någon tillökning.

Rörande den speciela sjukvården och med densamma i samband stående förhållanden, får Öfverstyrelsen i underdånighet bifoga af General-Direktören öfver hospitalen afgifven redogörelse. (Bil. A. och B.)

2. Religionsundervisning och själavård.

Den af Öfverstyrelsen utfärdade instruktionen för hospitalspredikanterna har under redovisningsåret blifvit tillämpad oförändrad. Enligt de af Predikanterna afgifna årsberättelserna har deras verksamhet inom de serskilda hospitalen i korthet varit följande:

Hernösand. Gudstjensterna, som förrättats hvarje Sön- och Högtidsdag, hafva vanligen kunnat bevistas af omkring 25 män och 20 kvinnor. Två män och fyra kvinnor hafva blifvit admitterade till den heliga Nattvardens begående. Hvarje Onsdags och Lördags eftermiddag har religionsundervisning meddelats dem, som för dylik varit tillgängliga, nemligen 15 män och 10 kvinnor. Synnerlig uppmärksamhet har Predikanten egnat åt tvenne brottslingar: den ena hade afdagatagit sitt eget barn, och befanns efter återvunnen sinnesredighet ega en mycket ofullständig religionskunskap; hon erhöll genom trägen undervisning full insigt i salighetsläran och fattades af allvarlig ånger öfver sitt brott, så att hennes utskrifning från hospitalet kunnat tillstyrkas; den andre, som begått mord å fremmande person, är väl ännu ej så återställd, att hans utskrifning blifvit ifrågasatt, men hopp förefinnes att fortsatt undervisning skall kunna bringa honom till ånger öfver det framfarna, med behof att därför söka tillgift hos Gud. En serdeles välgörande inflytelse synes religionsundervisningen utöfva vid börjande konvalescens; ofta nog bli de sjuke då knotande och

klagande, men lugnas genom denna undervisning, blifva undergifna och nöjda med sin ställning, intill dess de kunna såsom friska återgifvas åt samhället.

Upsala. Omkring 50 af de sjuke, vanligen ett större antal manliga än qvinliga, hafva varit närvarande vid gudstjensterna. Till nattvarden hafva under året blifvit admitterade 17, deraf 10 män och 7 kvinnor. — Hvarje söckendags morgon hafva bönestunder, med efterföljande bibelförklaring, blifvit hållna uti hospitalets kyrksal. »Högst sällan», yttrar Predikanten, »har vid dessa eller andra andaktstillfällen något störande förefallit, i det äfven de mindre lugne och mindre pålitlige, som kunna hafva varit närvarande, härvid vanligen iakttagit stillhet.»

Uti hospitalets skola har undervisning, dels i religion, dels i andra ämnen, blifvit meddelad på eftermiddagarna fem dagar i veckan, en till två timmar hvarje gång; de fyra första dagarna i veckan omvexlande med manliga och qvinliga afdelningen, den femte gemensamt för båda könen. Lördags-afton har gemensam aftonbön hållits i kyrksalen. Uti skolundervisningen hafva 34 sjuke, 16 manliga, 18 qvinliga, omvexlande deltagit, dock så att sällan flera än 8—9 hvarje gång varit närvarande.

Hospitalets boksamling innehåller 270 nummer, af hvilka dock åtskilliga äro föga lämpliga för de sjukas fattningsförmåga. Den begagnas ganska flitigt.

»Att undervisning eller religionsförrättningar menligt inverkat på någon af de sjuke, eller på konvalescenter, har ej försports.»

Stockholm. Vid gudstjensterna hafva omkring 80 af de sjuke, 50 män, 30 kvinnor, kunnat närvara; 6 män, 7 kvinnor, hafva under året anammat Nattvarden. Gemensam bön med efterföljande bibelförklaring har förrättats hvarje morgon i hospitalets kyrka. »Själavård i egentlig mening har endast kunnat utöfvas för konvalescenter, periodiskt sjuke och sådana som beherrskas af fixa idéer utan att lida af allmän förvirring. Hos dem finnes en viss redighet, så att de kunna framställa sina tankar, redogöra, åtminstone något, för sitt inre tillstånd, uppfatta hvad man i detta afseende säger dem, och i allmänhet emottaga råd och förmaningar. Det är dessa patienter, som utgöra själasörjarens egentliga arbetsfält, der han måste så på förhoppning, utan att af sitt utsäde få se någon rik frukt. Visserligen finner han äfven på detta fält uppmuntran, och det stundom der, hvarest han minst vågat hoppas; men det ligger i sakens natur, att denna uppmuntran icke kan förekomma ofta, då de hinder, som måste öfvervinnas, äro så oändligt stora.» — Bland de fall, der Predikanten anser religionsundervisningen hafva visat välgörande inverknings, förekommer ock ett rörande den ena af de kvinnor från Elfdalen, som af vidskepelse piskat ett barn till döds. Denna kvinna har blifvit såsom frisk utskrifven från hospitalet, hvarförinnan Predikanten afgifvit det yttrande, »att hon kommit till en rätt insigt om sin förra vidskepelse och sitt brott, samt till en djup ånger deröfver, och kunnat tillegna sig evangelii nådelöften, så att hon har sökt och funnit tröst och upprättelse, samt njuter nu lugn och sinnesfrid.»

Någon egentlig skolundervisning meddelas ej vid detta hospital; hufvudsakligen af det skäl, att flertalet sjuke, som intagas, äro behäftade med akuta sjukdomsformer, och merendels inom kortare tid lemna inrättningen. De som sedan förra tider kvarfinnas, äro vanligen ej mottagliga för någon sorts undervisning.

Hospitalets boksamling begagnas flitigt.

Wadstena. Antalet af dem, som med någon uppbyggelse kunnat infinna sig vid de allmänna gudstjensterna Sön- och Högtidsdagar, har varit omkring 136, ungefär hälften af hvardera könet. Till 13 män, 17 kvinnor, har den heliga Nattvarden under året utdelats. — I anseende till lokalernas spridda läge hafva gemensamma bönestunder ej kunnat hållas, utan har Predikanten förrättat morgon- och aftonbön skiftevis inom de olika afdelningarna. — Predikanten yttrar: »Inom den krets af menniskor, som här är i fråga, får man icke vänta något genast i ögonen fallande kristendomens inflytande till förbättring af de sjukas tillstånd. Erfarenheten utvisar tydligt nog att, der förbättring står att vinna, på denna väg, den endast kan vinnas småningom. Orsaken härtill är väl icke heller svår att finna. Den står i nära sammanhang med de sjukas andliga ståndpunkt, innan sinnesrubningen inträffade. Var en person, då han

egde förståndets bruk, likgiltig för den i Guds ord uppenbarade sanningen, var han en förnekare af eller föfientligt stämd emot densamma, så bidrager icke förståndsrubbningen att höja hans andliga ståndpunkt, utan tvertom att sänka den djupare ned, och således att göra personen, såsom sinnesrubbad, ännu mera otillgänglig för religionens sanningar. Har deremot en person under helsans dagar älskat Guds ord, så finner man merendels, att sinnessjukdomen icke utplånat längtan derefter, fastän denna längtan blifvit indragen i den större eller mindre förvirring, hvori själskraften sig befinner.»

Undervisningen uti hospitalets skola har under detta år fortgått på enahanda sätt som de föregående åren. Den har varit besökt af 27 personer, 13 af manligt, 14 af qvinligt kön.

Hospitalets boksamling har under året blifvit betydligt förökad, och äro många af de sjuke, men isynnerhet konvalescenterna, måna om att erhålla läsning, serdeles af religiöst innehåll.

Wexjö. Vid de allmänna gudstjensterna hafva omkring 30 af patienterna närvarit, ungefär hälften af hvardera könet. Tre män, 9 qvinnor, hafva begått den heliga Nattvarden i kyrkan, tvenne, af kroppslig svaghet lidande, i sjukrummen. — För de mindre pålitliga sjuke, hvilka ej kunnat medgifvas tillåtelse att bevista gudstjensten i kyrkan, har serskild gudstjenst hållits å de tvenne hufvudafdelningarna medelst föreläsning (utaf någon af betjeningen); af predikan med böner och psalmer. Morgon- och aftonböner förrättas af betjeningen hvarje dag å de särskilda afdelningsarna. — Uti hospitalets skola har undervisningen fortgått på enahanda sätt som de föregående åren; endast 10—12 hafva kunnat begagna sig af denna undervisning. — Hospitalsbibliotekets böcker äro serdeles begärliga, och anmärker Predikanten, att böcker af religiöst innehåll äro de, som företrädesvis läsas af qvinnorna, då deremot böcker uti andra ämnen mest begagnas af männerna.

Malmö. De kyrkobesökandes antal har varit omkring 36, hälften ungefär af hvardera könet. Under året hafva ej mindre än 43 — 16 män, 27 qvinnor — kunnat admitteras till den heliga Nattvarden, och har det varit tillfredsställande att se, hurusom många af dessa synas hafva med en verklig hjertats längtan och med ett rätt sinne framgått till Nattvardsbordet. — Undervisningen i hospitalets skola har fortgått, såsom uti berättelsen för förlidna år blifvit angifvet.

3. Byggnader m. m.

a) Hernösands hospital.

Under året har en ny smedja blifvit uppförd och försedd med nödiga inventarier. Härförutom hafva följande reparationer och andra arbeten blifvit utförda: 1) alla väggar i dag- och sofrummen inom nya hospitalshuset hafva, till sex fots höjd ifrån golvet, blifvit oljemålade; 2) hospitalets gamla brunn har blifvit helt och hållet omsatt, samt försedd med ny öfverbyggnad; 3) tak och väggar i åtskilliga af rummen hafva blifvit anstrukna; kakelugnar omsatta m. m.; 4) planeringen och grusningen af gårdar och gångar har fortgått; med anläggningen af park, köks- och fruktträdgård har oafbrutet fortsatts; och hafva dessa anläggningar blifvit till det hufvudsakligaste fulländade, hvarigenom hospitalets omgivning erhållit ett serdeles prydligt och inbjudande utseende.

Sedan General-Direktören vid verkställd inspektion funnit det vara ett trängande behof för detta hospital att erhålla en ny tvättanstalt, har Öfverstyrelsen låtit uppgöra ritningar och kostnadsförslag till en dylik, samt beslutat att hos Eders Kongl. Maj:t anhålla om nådig proposition till nästsammanträdande Riksdag om anvisande af härför nödiga medel. Den nuvarande tvättanstalten är nemligen densamma, oförändrad, som fanns före hospitalets utvidgning; enär sjukantalet då var endast 50, och det nuvarande är 124, med i förhållande härtill ökad antal betjening, framgår häraf

huru svårt, och i många fall omöjligt, det måste vara att besörja den för hospitalet nödiga tvätten. Dessutom består den nuvarande tvättanstalten endast af ett rum med s. k. pannmur, jemte ett mindre rum för strykning; torkning sker å vinden och kläderna skola klappas och sköljas i fria luften under en köld af ej sällan öfver 30 grader. Byggnaden är ock så bristfällig, (såsom varande ställd på s. k. bålverk), att den hotar att ramla. Till följd af dessa bristfälligheter har stundom händt att tvättade linne- och klädespersedlar ej kunnat under vintertiden erhållas på bestämda tider för de sjukes och för betjeningens behof.

Ehuru Hernösands hospital närmast var afsedt för de fyra nordligaste länens behof, hafva dock sjuke under de sednare tvenne åren äfven från Gefleborgs län måst dit försändas, i anseende till bristande utrymme å hospitalen i Upsala och Stockholm. Till följd häraf har utrymmet för sjukes emottagande under året ofta varit knappt, företrädesvis å mansafdelningen, hvadan Öfverstyrelsen låtit upprätta fyra nya platser, så att platserna, som de föregående åren voro 120, nu uppgå till 124.

b) Upsala hospital.

Uti den underdåniga berättelsen för 1865 har redan blifvit anmaldt, att arbetena vid de ny- och tillbyggnader, hvilka vid Upsala hospital skulle utföras, med medel, som af Eders Kongl. Maj:t blifvit beviljade, och hvilka, enligt det uppgjorda byggnadskontraktet, skulle vara färdiga till hösten 1865, ej blefvo vid denna tid fullbordade, till följd af hinder från entreprenörens sida, utan måste uppskjutas till 1866. Det hela blef ock ej till alla delar fullbordadt förr än mot samma års slut. För en närmare kännedom om de sålunda fullbordade ny- och tillbyggnaderna får Öfverstyrelsen hänvisa till den fullständiga beskrifning, som härå, enligt de fastställda ritningarna, lemnades i den underdåniga berättelsen för 1864. Af de nytillbyggda flyglarna, innehåller den *södra*, i bottenvåningen, cellafdelningen för manssidan, och en trappa upp dagrum och matsal för lugne män, jemte två enkelrum för mera orolige, samt infirmeri med fyra sängplatser; den *norra*, en trappa upp, två arbetssalar, jemte en matsal för lugna qvinnor, samt boningsrum för föreständerskan. Jordvåningen upptages af ekonomiafdelningen, ångkök, disskök, skafferier och förrådsrum, samt boningsrum för kökspersonalen. Rörande det sätt, hvarpå dessa förändringar blifvit utförda, och ändamålsenligheten af dem, kan först uti en kommande årsberättelse redogöras, sedan någon erfarenhet i dessa hänseenden hunnit inhemtas, alldenstund de nya lokalerna ej förr än med 1867 års början upplätos till fullständigt begagnande.

Härjemte har en serdeles vigtig förbättring blifvit vidtagen, nemligen anbringande af vattenledning från den s. k. hospitalskällan upp till hospitalshuset. Det pumpverk, som finnes för tvätt- och badanstalten, och hvilket drifves af ett vattenhjul i fallet uti källans afloppskanal, uppdrifver numera äfven vattnet till reservoirer å hospitalshusets vindar, hvarifrån sedan rörledningar nedgå till köket, för att vidare, så snart tillgångarna medgifva, fortsättas genom hela byggnaden till alla dess serskilda lokaler. Den stora olägenhet, som förr fanns, att allt för hospitalet behöfligt vatten, till matlagning, dryck, bad, renhållning m. m., skulle uppköras eller uppbäras, är sålunda afhjelpat, och hospitalet har, för en jemförelsevis obetydlig kostnad, erhållit riklig vattentillgång för alla behof.

I sammanhang med byggnadsarbetena hafva äfven ganska betydande reparationer och förändringar inom hospitalshuset blifvit verkställda: förutvarande väggar hafva blifvit borttagna och nya uppförda; nya golf inlagda; nya kakelugnar uppsatta; tak och väggar i sjuklokalerna affärgade; m. m. m. Hospitalets kyrksal har blifvit utvidgad och reparerad. Uti tvätt- och badhuset hafva ock nödiga förbättringar och reparationer blifvit vidtagna.

Ett bland hufvudändamålen för nu angifna nybyggnader var att bereda plats för ett ökad antal sjuke. Utrymmet för till hospitalsvård berättigade sjukes intagande hade nemligen under sednare år visat sig mer och mer otillräckligt. Såsom exempel må anföras, att under de sistförflutna fem åren hafva 269 sjuke blifvit till intagning å hospitalet anmälda, men att af dessa endast 169 blifvit intagne, d. v. s. 100 hafva ej erhållit plats; likvisst får härvid

anmärkas, att af dessa 100, som ej blifvit intagne, voro endast 77 till hospitalsvård berättigade. Det ökade platsantal, som efter skedd utvidgning kan beredas vid Upsala hospital, är högst 25; härigenom kommer platsernas antal att ökas från det nuvarande 135, till högst 160. För år 1867 har Öfverstyrelsen beslutat, att 20 af de nya platserna skola upplätas för sjukens emottagande.

c) **Stockholms hospital.**

Det, uti underdåniga berättelsen för 1865 omförmälta, utförda kostsamma vattenafledningssystemet för hospitalets ekonomigårdar har, sedan numera full erfarenhet vunnits rörande dess ändamålsenlighet, visat sig vara fullt motsvarande alla fordringar.

Under redovisningsåret hafva hvarken några nybyggnads- eller större reparationsarbeten blifvit utförda, utan endast åtskilliga smärre reparationer och förbättringar, så väl inom hospitalshuset, som inom öfriga byggnader. Bland dessa må nämnas: sofrummen inom fjerde underafdelningarna hafva blifvit försedda med oljemålade brädpaneler; väggar uti 46 rum och korridorer hafva till olika höjd blifvit oljemålade; vattenuppfodringsapparaten från Mälaren, eldstäderna för ångpannorna, m. m., hafva tarfvat ej obetydliga reparationer; o. s. v. De centralt belägna promenadgårdarna hafva blifvit fullständigt planerade, försedda med grusade gångar, gräsmattor och blomsterplanteringar, samt ett större antal fasta sittbänkar.

Utrymmet inom Stockholms hospital har under året, för andra och tredje betalningsklassernas sjuke, varit otillräckligt; ganska många till inträde berättigade hafva måst förnekas dylikt. Att utvidga hospitalets verksamhet medelst tillökning af platsantalet från det nuvarande 179 till 200, såsom den primitiva planen för hospitalet upptager, låter sig ej göra i anseende till de nuvarande cellflyglarnes otillräcklighet. Skälen härför hafva redan uti den underdåniga berättelsen för 1865 blifvit angifna.

d) **Nyköpings hospital.**

Inom detta hospital hafva endast de för byggnadernas underhåll och snygghetens upprätthållande nödiga reparationsarbeten blifvit verkställda.

Den beslutade ombyggnaden af hospitalets cellflygel och nybyggnad af portvaktstuga hafva ej kunnat påbörjas, emedan de för dessa ändamål anvisade medel ej komma att utgå förr än under 1867 och 1868 årens statsregleringar, till hälften under hvardera året. Enär det ej blefve utförbart att, med fortsättande af hospitalets verksamhet, fördela ombyggnaden af cellflygeln på tvenne år, -- emedan isoleringsrum då komme att under loppet af omkring ett år saknas för våldsamma sjuke --, har Öfverstyrelsen beslutat uppskjuta alla åtgärder i dessa hänseenden till våren 1868, då byggnadsanslaget i sin helhet blir tillgängligt, samt att då påskynda arbetena, så att det hela kan till sistnämnda års höst blifva fullbordadt.

e) **Wadstena hospital.**

Uti de underdåniga berättelserna för åren 1864 och 1865 hafva de vidsträckta reparationsarbeten, hvilka försiggått inom hospitalets kvinnoafdelning -- det gamla nunneklostret --, blifvit angifna. Under redovisningsåret hafva dessa blifvit afslutade, så att denna afdelning numera befinnes uti fullfärdigt skick. De betydliga kostnader -- mellan 40 och 50,000 R:dr, -- som fordrats för det gamla nunneklostrets försättande under loppet af tre år, uti ett tillstånd, motsvarande tidens fordringar på en kur- och vårdanstalt för sinnessjuke, hafva varit fruktbringande. Denna afdel-

ning utgör nemligen, sådan den nu finnes, ett helt för sig, samt är så ändamålsenligt ordnad, att den till alla delar uppfyller sin bestämmelse. Alldenstund de till mansafdelningen hörande byggnader blifvit under åren före 1864 dels nyuppförda dels fullständigt reparerade, och qvinnoafdelningens byggnader numera äfven äro fullt färdiga, kan Wadstena hospital anses fullbordadt, och detsamma för den närmaste framtiden endast behöfva underhållas.

Utom nu nämnda reparationer hafva följande arbeten blifvit utförda: *a)* vid stranden af Wetttern har ett nytt badhus, med bassin och aflädningsrum, för mansafdelningen blifvit uppfördt; *b)* från Wetttern har en vattenledningskanal blifvit upptagen, ledande till qvinnoafdelningens badlokal, emedan den brunn, som förr försåg denna lokal med vatten, blifvit otillräcklig, dels för det ökade sjukantalet, dels ock derföre att bad nu oftare än förr begagnas såsom ett kuratift och lugnande medel; *c)* å tvätthusets vind har ett nytt rum blifvit inredt till bostad för machinisten, hvilken förr bodde mera aflägsset; *d)* tvättanstaltens torkgård har blifvit betydligt utvidgad medelst utfyllning vid sjöstranden; *e)* promenadgårdarna för oroliga och osnygga qvinnor, hvilka gårdar numera, i anseende till det ökade sjukantalet, visat sig för inskränkta, hafva utvidgats och blifvit försedda med nya omhägnader. — Härförutom hafva en mängd mindre betydande reparationer måst verkställas, såsom å de yttre taken å flera af byggnaderna, å kakelugnar och eldstäder, inre och yttre väggar, å plank och staket, m. m. m. m.

Utrymmet för sjukas emottagande har under året vid flera tillfällen visat sig otillräckligt; serdeles har detta varit förhållandet för manssidans andra och tredje betalningsklass. Till följd häraf har Öfverstyrelsen sett sig nödsakad att öka sjukplatsernas antal från 340 till 350, — det högsta hvartill sjukantalet kan höjas utan att framkalla en öfverfyllnad, som i flera hänseenden skulle komma att menligt inverka på sjukvården.

f) **Wexiö hospital.**

Enligt hvad Öfverstyrelsen uti den underdåniga berättelsen för 1865 redan anmält, skulle under loppet af 1866 den beslutade utvidgningen af Wexiö hospital fullbordas, medelst Öfverläkarens, uti hospitalshuset belägna, boställsvänings apterande till sjuklokaler. Detta har ock skett, så att Öfverläkaren under loppet af sommaren afflyttade till den för honom bestämda nya bostaden uti det förutvarande Sysslomanna-bostället, och våningen uti hospitalshuset var vid årets slut färdig till sjukas inrymmande. Genom denna förändring hafva ej mindre än 30 nya sjukplatser vunnits, hvarigenom hospitalet från början af 1867 kan emottaga 180 sjuke, i stället för det förutvarande antalet 150. Kostnaderna för de härför erforderliga arbeten, såsom ock för iordningsställande af en ny bostad för Sysslomannen, hafva utgått af det vid 1865—1866 årens riksdag beviljade anslag, jemte öfverskottet af det vid 1862—1863 årens riksdag beviljade. — De arbeten, som vid detta hospital ännu ej blifvit fullbordade, men för hvilka medel finnas anslagne, äro: uppförande af ett nytt badhus, i den hospitalet omgifvande sjön; utvidgning och förbättring af tvättanstalten, motsvarande behofven för det ökade sjukantalet; samt anbringande af åskledare å hospitalshuset.

Utom nu nämnda förändringar hafva omfattande reparationer blifvit under redovisningsåret verkställda inom alla till inrättningen hörande byggnader. Bland dessa anmärkas endast följande: utmed hospitalshusets östra façad äro tvenne trappor af huggen granit upplagda, ledande, den ena till qvinnoafdelningens arbetslokaler, den andra till sofrummen för osnygga å mansafdelningen; enär, då sjukantalet vid början af 1867 kommer att ökas till det ofvan angifna, anställande af en biträdande Läkare blir nödvändigt, hafva för en sådan två boställsrum blifvit inredda och möblerade; tvagningsrummen å båda afdelningarna hafva blifvit till inredning förändrade; i de flesta af sjuklokalerna, såsom ock i korridorer och trappgångar, hafva väggarna till fem å sex fots höjd blifvit oljemålade; badrummen äro fullständigt nyinredda; inom cellbyggnaden, tvätthuset och portvaktstugan äro åtskilliga reparationsarbeten utförda; m. m. m. m. — Härförutom hafva samtliga promenadgårdar blifvit en del utvidgade, en del omgifna med nya plank

och staket, samt planterade med träd, buskväxter och blomstergrupper, såsom ock försedda med soltält, sittbänkar och gungbräden.

Utrymmet inom Wexjö hospital har under redovisningsåret, likasom under de närmast föregående åren, varit otillräckligt, och det ej sällan i bekymmersam grad; ett större antal inträdessökande har årligen måst vägras intagning. Den tillökning af sjukplatser, som med 1867 års början skall inträda, torde i någon mån komma att afhjelpa denna olägenhet.

g) Göteborgs hospital.

Under afvaktan på Eders Kongl. Maj:ts nådiga beslut rörande fastställande af ritningar, byggnads- och kostnadsförslager till det nya hospital, som skall uppföras i närheten af Göteborg, har Öfverstyrelsen ej ansett sig böra gå i författning om några förändringar eller förbättringar af det gamla nuvarande hospitalshuset. Endast sådana reparationer hafva blifvit vidtagna, som varit oundgängligen nödvändiga för att underhålla hospitalsbyggnaderna uti beboeligt skick.

h) Malmö hospital.

Sedan, enligt hvad den underdåniga berättelsen för 1865 omförmäler, fråga blifvit väckt om Malmö hospitals förflyttning från staden Malmö till någon annan plats inom provinsen, och således om ett nytt hospitals uppförande för rikets sydligaste provinsers behof, i stället för det nuvarande, har Öfverstyrelsen, intill dess detta ärende blifvit af Eders Kongl. Maj:t slutligen pröfvadt, ansett sig ej böra vidtaga några vidare förbättringar inom detta hospital. Till följd häraf hafva under redovisningsåret endast nödvändiga reparationsarbeten blifvit företagna. Bland dessa må nämnas: genom afplankning i den lokal, som begagnas till expeditionsrum, har ett nytt boningsrum för baderska erhållits; det af henne förut begagnade rummet har ordnats till ett (hitintills saknad) afklädningsrum för de badande; å qvinnosidans cellafdelning hafva alla celler blifvit brädbeklädda; ny vattenledning för färskt vatten har införts till kök och badlokaler; flerstädes hafva nya golf blifvit inlagda, nya dörrposter och fönsterkarmar insatta; o. s. v. Härförutom hafva samtliga lokaler inom hela hospitalet blifvit affärgade och hvitmenade.

Ehuru utrymmet inom hospitalet varit så strängt anlitadt, att af de befintliga 175 platserna merendels alla varit upptagna, hafva dock alla, som under året sökt inträde och dertill varit berättigade, kunnat emottagas, ehuru efter längre eller kortare väntningstid.

i) Wisby hospital.

Med de anslag, hvilka, enligt hvad föregående årsberättelser omförmåla, blifvit beviljade för dels nybyggnader, dels förändringar och reparationer af Wisby hospital, hafva följande arbeten under redovisningsåret blifvit utförda: a) ett nytt hus af kalksten har blifvit uppfördt å hospitalstomtens vestra sida, inrymmande tvätthanstalt och badlokal; — den förra utgöres af tvättstuga med stengolf, pannmur, spis och bakugn; den sednare består af ett badrum för två kar, duschskåp samt afklädningsrum; på vinden är torkrum och vattenreservoir, till hvilken vattnet ledes direkt från hospitalets brunn; — b) genom tillbyggnad till vaktmästarens boställshus har lokal för portvak erhållits; denna består af ett rum med kök, jemte kontor och vind; en täckt gång leder från gatan till hospitalets gård; c) Sysslomannens boställshus har blifvit tillbyggt och i sin helhet apterad till lokaler för sjuke; uti bottenvåningen finnes ett rum för sjukvaktaren, jemte fyra celler; i våningen en trappa upp rum för sköterska, och intill detta ett sofrum för 6—8 sjuke; å vinden förrådsrum; d) från våningen en trappa upp i detta hus har en gång för kommunikation med gamla hospitalshuset

blifvit upptagen, ledande till qvinnofdelningens korridor; denna korridor är försedd med kakelugn och tjenar till dagrum för dem af qvinnorna, hvilka ej kunna sysselsättas uti arbetslokalen, som är belägen i bottenvåningen; jemte denna lokal finnes här äfven en nattcell; från den till denna afdelning hörande korridor leder en nyupptagen gång till ofvananförda cellafdelning; *e*) mansafdelningen utgöres, i bottenvåningen af ett större dagrum, ett verkstadsrum samt två smärre sofrum; i öfre våningen af tre sofrum; *f*) för den nya cellafdelningen har en nypromenadgård blifvit ordnad och omhägnad, hvarjemte så väl den stora hospitalsgården, som promenadgården i öfrigt och bakgården blifvit försedda med nya eller förbättrade omhägnader.

Genom nu anförda förändringar, ny- och tillbyggnader har Wisby hospital vunnit följande fördelar: *a*) ökad utrymme, så att sjukplatsernas antal kan höjas från det förutvarande 15 till högst 30; *b*) fullständig åtskillnad mellan könen inom hus och å promenadgårdar; *c*) serskilda dag- och sofrum för hvarje könsafdelning, såsom ock tillräckliga arbetslokaler; *d*) cellafdelningen, afskiljd från öfriga afdelningar; *e*) tvätt och bad, flyttade från hospitalshuset till afskiljd lokal; samt *f*) bostad för portvakt, hvarigenom hospitalets område blifvit fredadt från besök af obehöriga personer.

4. Beklädnad, sängutredning, inventarier.

Hernösand. Som den af Öfverstyrelsen år 1863 fastställda, för alla hospital gemensamma beklädnadsstat visade sig, i hvad som rörde beklädnad för vintertiden, ej fullt motsvara behovet vid detta, längst nordligt belägna hospital, blef detta behof, sedan General-Direktören efter förrättad inspektion derå fästet uppmärksamhet, under redovisningsårets höst arhjelpt. Äfven i öfriga delar kompletterades beklädnaden, så att den i sin helhet var vid årets slut fullständig. — Sängutredningen befinnes i godt skick, äfvensom ock inventarierna, så väl inom sjuklokalerna som för ekonomien och verkstäderna. — All sömnad m. m. för inrättningens behof, äfvensom ock skraddare- och skomakare-arbeten, samt åtskilliga möbler och husgerådssaker, hafva blifvit inom inrättningen af de sjuke verkställda. — Under året är utredning för 4 nya sjukplatser anskaffad.

Upsala. Äfven vid detta hospital har beklädnaden, enligt den fastställda staten, blifvit under året fullständigt kompletterad. Hela den betydliga kvantitet linneväf, som härvid åtgått, så väl för beklädnad som för sängutredning, har blifvit tillverkad inom hospitalet, på det sätt att endast lin inköpts, som sedan af qvinnorna blifvit först spunnet, sedan väfvet och sydt. Beklädnadspersedlarna för männerna hafva blifvit förfärdigade uteslutande å inrättningens skraddare-verkstad; hela behovet af skodon å skomakare-verkstaden. Alla strumpor så för sommar- som vinterbehof hafva inom inrättningen blifvit stickade. — Sängutredning och inventarier finnas vid detta hospital uti fullständigt och serdeles godt skick; ett betydligt antal möbler har blifvit å snickare-verkstaden tillverkad.

I och för den ofvananförda tillökningen af 20 nya sjukplatser har all den utredning af sängar, sängkläder, beklädnad och inventarier, som härför varit behöflig, blifvit till årets slut anskaffad, så att dessa sjukplatser voro färdiga att begagnas vid 1867 års början.

Stockholm. Så väl beklädnad, som sängutredning och inventarier voro här vid redovisningsårets början fullständiga, hvadan de under året endast behöft underhållas, och det förslitna ersättas. En ej obetydlig del af för inrättningen behöflig sömnad har af qvinnorna blifvit verkställd, såsom ock skraddare- och skomakare-arbeten af männerna.

Nyköping. Detta hospital, som hitintills haft ett högst torftigt förråd af persedlar, så för beklädnad som för sängutredning, har under redovisningsåret erhållit det för båda dessa detaljer nödvändiga, för att under 1867 erhålla förrådena, enligt staten, fullständiga. Med inventarierna är förhållandet detsamma. Som några arbetslokaler ej härstädes

förut funnits att tillgå, utan först under redovisningsårets sommar kommit till stånd, hafva de af hjonen utförda arbeten varit af mindre betydighet.

Wadstena. Här äro förrådena i alla riktningar för det mesta väl och fullständigt försedda. Då hospitalet har tillräckliga verkstäder, så för män som kvinnor, tillverkas och förfärdigas nästan allt hvad som hör till beklädnad, sängutredning och inventarier, inom inrättningen; endast rudimaterierna inköpas. — För de under året upprättade 10 nya sjukplatser har fullständig utredning blifvit anskaffad.

Göteborg. Beklädnad och sängkläder äro vid detta hospital torftiga, dock motsvarande de sjukas nödvändiga behof. Inventarierna äro serdeles kläna, af orsak att, då ett nytt hospital i stället för det nuvarande förfallna skall upprättas, skäl ej synts vara att nu göra nya.

Wexiö. Förrådena af beklädnad, sängutredning och inventarier äro fullständiga och i godt skick underhållna. Som kvinnornas arbetslokaler äro tillräckliga, utföres inom dem all så väl väfnad som sömnad för hospitalets behof. Verkstäderna åter för männen hafva hitintills varit otillräckliga, men under redovisningsåret blifvit förfullständiga. — Vid årets slut har utredning för 30 nya sjukplatser blifvit anskaffad, så att dessa platser vid 1867 års början voro färdiga till begagnande.

Malmö. Beklädnad och sängutredning, hvilka vid detta hospital, ända till sednaste åren, varit af mindre tillfredsställande beskaffenhet, hafva år efter år kompletterats, så att de numera motsvara det nödvändiga behofvet. Af inventarier har under året ett betydligt antal blifvit anskaffadt. Kvinnorna fullgöra en stor del af för inrättningen behöfligt spånads-, väfnads-, sömnads- och stickningsarbete; männernas arbete med tillverkning af kläder och skodon är föga betydande, till följd af otillräckliga verkstadslokaler.

Wisby. De förråder, som här finnas, motsvara behofven.

---

5. Utspisning och mathållning.

Härutinnan hafva under redovisningsåret ej några förändringar blifvit vidtagna. Mathållningen bestrides fortfarande medelst så kallad egen hushållning vid hospitalen i Hernösand, Upsala, Stockholm, Nyköping och Malmö, samt medelst entreprenad i Wadstena, Wexiö, Göteborg och Wisby. — Medelpriset för utspisning för hvarje person, för dag, vid alla hospitalen tillhoppa, har under redovisningsåret utgjort 37,75 öre.

---

6. De sjukas sysselsättning.

Hernösand. Bland här vårdade sjuke af 2:dra och 3:dje betalningsklassen — i dagligt medeltal 106 — hafva 24 män, 33 kvinnor, kunnat användas till arbete, ehuru mer eller mindre ihållande. De arbetsföra männen hafva under den blidare årstiden blifvit sysselsatta med jordarbete, i och för anläggning af köksträdgård och park, samt med i sammanhang härmed nödiga planeringsarbeten; under vintern hafva de handtverkskunniga arbetat i verkstäderna; öfriga med handräckningsgöromål i och för hushållningen. Fullständiga verkstäder finnas för skraddare, skomakare, snickare, smed och målare. — Kvinnornas arbetslokaler äro ordnade för spinna, väfva, sy, m. m.; härförutom biträda de uti hushållsbestyren, såsom vid matlagning, tvätt, rengöring, m. m. Tillfälle till arbete i fria luften finnes ej för kvinnorna, så länge ej trädgårdsanläggningarna blifvit fullbordade. — Arbetsdagarnas antal för män har varit 3,423, för kvinnor 3,646.

Upsala. Af det dagliga medeltalet vårdade — 134 — hafva omkring 37 män, 36 kvinnor, varit arbetsföra. Männerna hafva haft tillräcklig sysselsättning med vården af hospitalets betydliga trädgårdsanläggningar, med planeringsarbeten för park och promenadgårdar, samt med arbeten uti verkstäderna, hvilka finnas fullständigt ordnade för snickare, smed, målare, glasmästare, skomakare och skräddare. Rörande det inflytande, som ett väl ordnad arbete utöfvar på sinnessjuka, yttrar sig Öfverläkaren (Prof. *Kjellberg*):

»Det välgörande inflytande, som ett ordnad och passande arbete har på de sinnessjukas konvalescens, kan jag intyga på grund af det tilländagångna årets erfarenhet. De synnerligen lyckliga resultat, i afseende på sjukvården, som under detta år vunnits, anser jag mig i första rummet kunna tillskrifva detta inflytande, och är det synnerligast arbetet i fria luften, som visat sig befördra den eljest så långsamma och ofta äfven osäkra konvalescensen. Af hela antalet vårdade — 182 — hafva nemligen icke mindre än 26 lemnat anstalten såsom tillfrisknade, och 10 såsom förbättrade, eller 14,28 % af de förre och 5,45 % af de sednare. Den sammanlagda summan af tillfrisknade och förbättrade utgör sålunda 19,73 %, eller nära $\frac{1}{5}$:del af hela antalet vårdade. Flertalet af de fall, som till anstalten inkomma, äro kroniska; och måhända är det just detta förhållande, som gör, att kroppsarbete vid detta hospital visat sig hafva ett så välgörande inflytande på sjukdomens gång.»

Qvinnorna sysselsättas något under sommaren i trädgårdarna; i öfrigt med de vanliga göromålen dels i arbetsrummen, dels i och för hushållningen.

Stockholm. Det dagliga medeltalet vårdade af 2:dra och 3:dje betalningsklasserna har varit 155, af hvilka öfverhufvudtaget 20 män, 31 kvinnor, kunnat dagligen sysselsättas. Då vid detta hospital, som besitter ett ganska betydande jordområde — öfver 40 tunnland — ännu ej något jordbruk eller trädgårdsskötsel blifvit ordnad, hafva männen hufvudsakligen varit sysselsatta i verkstäderna — snickare, smed, målare, tapetserare, skräddare, skomakare — och såsom biträden vid huggning, sågning, uppbärning af eldningsämnen, vid hemtning af vatten, vid mangling, o. s. v.; kvinnorna med vanliga göromål i arbetslokalerna och hushållet. — Antalet arbetsdagar för män är uppgifvet till 5,917, för kvinnor till 9,379.

Nyköping. Som vid detta hospital tillfällen till arbete med jorden och i verkstäder först med detta år blifvit iordningsställda, har de sjukas sysselsättning ej kunnat vara fullt tillfredsställande. Numera finnas verkstäder för snickare, skomakare och skräddare, uti hvilka de uti dessa handverk kunnige arbeta; äfven finnas tillräckliga arbetslokaler för kvinnorna, för spinna, väfva, sömnad, m. m. — Af medeltalet sjuke för dag — 60 — hafva 20 män, 16 kvinnor, tidtals varit (mer eller mindre) arbetsföre.

Wadstena. Af 2:dra och 3:dje betalningsklassernas sjuke hafva i medeltal 305 dagligen vårdats; af dessa hafva omkring 90 män, 80 kvinnor, varit arbetsföre; för de förre äro under året 19,113 arbetsdagar uppgifna; för de sednare 7,086. — Männerna hafva under sommaren af detta, likasom af flera föregående år, haft full sysselsättning såsom biträden vid de betydliga byggnads- och reparationsarbetena inom hospitalet; dessutom vid anläggning af en större park invid hospitalet. Verkstäderna äro vid detta hospital serdeles väl och fullständigt ordnade; här finnas serskilda, rymliga lokaler för snickare, smed, målare, glasmästare, skomakare och skräddare; uti dessa sysselsättas sådana sjuke, som redan äro kunnige i något af handverken, eller ock inläras andra, som härtill finnas lämpliga. — Qvinnornas arbetsrum äro, såsom vanligt, egnade för väfva, spinna, sy, o. s. v. Dessutom sysselsättas en stor del af kvinnorna med tvätt och i köket, samt biträda vid städning, rengöring, o. s. v.

Wexjö. Det dagliga medeltalet vårdade af 2:dra och 3:dje betalningsklasserna har varit 142, af hvilka omkring 33 män, 38 kvinnor, kunnat sysselsättas med arbete. Männerna arbeta under den blidare årstiden med trädgårdsanläggningar, under den kallare i verkstäderna, hvilka dock ännu ej blifvit fullt ordnade, emedan lokaler först under loppet af året erhållits. — Qvinnornas arbetslokaler äro rymliga och väl ordnade. Såsom exempel på den

arbetsverksamhet, som bland kvinnorna inom detta hospital råder, kan anföras, att under året ej mindre än 4,098 fot diverse väfnader, jemte 800 fot band, blifvit väfda, 1,035 Ø lin spunna, o. s. v.

Göteborg. Som här hvarken finnas arbetslokaler eller tillfälle till arbete i fria luften, sakna de manlige sjuke sysselsättning, och de qvinliga hafva sådan endast medelst någon sömnad, som verkställes i sjukrummen.

Malmö. Af det dagliga medeltalet vårdade — 173 — hafva omkring 45 män, 45 kvinnor, varit arbetsföre. Verkstäderna för männen äro ofullständiga, hvadan de flesta kunnat sysselsättas endast såsom biträden vid ekonomin; tillfälle till jordarbete finnes ej. Kvinnornas arbetslokaler äro fullt tillräckliga, så att alla arbetsföra kunnat fullständigt sysselsättas, hufvudsakligast med sömnad och stickning. Under året hafva blifvit sydda nära 500 stycken skjortor och lintyg, 220 par lakan, 100 stycken förkläden, o. s. v., samt 452 par strumpor stickade dels af ylle dels af bomull.

Wisby. Enligt hvad ofvan är anfördt, hafva verkstäder och arbetsrum först mot redovisningsårets slut blifvit ordnade, hvadan någon bestämd sysselsättning för de arbetsföra först under år 1867 kan ifrågakomma.

---

7. Allmänna Hospitals- och Barnhusfonden.

I afseende på dess inkomster och utgifter åberopas i underdånighet Bilagorna *C* och *D*, samt kapitalräkningen. Bilagan *E*.

Serafimer-Ordens-Gillet framhårdar, med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormäktigste, Allernådigste Konung!
Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
undersåter och tjenare.

G. A. Sparre.

L. Manderström.

F. Braunerhjelm.

O. I. Fåhræus.

Magnus Huss.

Stockholm den 19 December 1867.

T. A. Billbergh.

Redogörelse för sjukvården å Rikets samtliga Anstalter för sinnessjukas behandling under år 1866;

af

Generaldirektören öfver dessa Anstalter.

§ 1.

Öfersigt öfver antalet vårdade å samtliga Anstalter för sinnessjukas behandling under år 1866.

Tab. 1.

	Antal befintli- ga sjuk- platser vid årets slut.	Qvarliggande sjuke från år 1865.			Intagne under 1866.			Summa vårdade under 1866.			Afförde under 1866.			Qvarliggande till 1867.		
		m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.
Hernösands	124	60	51	111	13	13	26	73	64	137	9	16	25	64	48	112
Upsala	135	66	63	129	28	25	53	94	88	182	24	23	47	70	65	135
Stockholms.....	179	85	89	174	30	29	59	115	118	233	29	33	62	86	85	171
Nyköpings.....	60	31	25	56	8	10	18	39	35	74	9	5	14	30	30	60
Wadstena	350	156	167	323	37	38	75	193	205	398	30	42	72	163	163	326
Wexiö	150	75	73	148	9	14	23	84	87	171	8	10	18	76	77	153
Göteborgs	67	26	39	65	9	12	21	35	51	86	6	13	19	29	38	67
Malmö	175	77	91	168	28	20	48	105	111	216	24	17	41	81	94	175
Wisby	15	5	8	13	1		1	6	8	14	—	—	—	6	8	14
Summa	1255	581	606	1187	163	161	324	744	767	1511	139	159	298	605	608	1213

1. Antalet befintliga sjukplatser vid årets slut.

Sjukplatsernas antal var vid 1866 års slut 1255; vid slutet af 1865 var detta antal 1241; 14 platser hafva sålunda under året tillkommit, 4 vid Hernösands och 10 vid Wadstena. Båda dessa anstalter hafva nu det högsta platsantal, som utrymmet inom dem möjligen kan medgifva. De utvidgningar af anstalterna i Upsala, Wexiö och Wisby, hvilka uti redogörelsen för 1865 omnämndes, kunna ej förr än under 1867 blifva fullbordade och komma således först då sjukvården till godo. — Under de sistförflutna sex åren hafva sjukplatsernas antal vid samtliga anstalter blifvit ökade från 1074, — som det var vid 1861 års slut —, till 1255 — vid slutet af år 1866. Oaktadt denna tillökning af 181 platser har utrymmet inom anstalterna visat sig otillräckligt, enär vid de flesta af dem ett större eller mindre antal till inträde enligt författningarna berättigade ej kunnat af brist på plats emottagas.

2. Qvarliggande sjuke från år 1865.

Från år 1865 voro till 1866 å samtliga anstalter qvarliggande 1187; 581 män, 606 kvinnor; 48,94 % af de förre, 51,06 % af de sednare. Från 1864 qvarlägo till 1865, 1151; hvadan antalet sjuke vid början af 1866 öfversteg det vid början af 1865 med 36.

3. *Intagne under år 1866.*

Antalet under redovisningsåret intagne utgör 324; 163 män, 161 kvinnor; 50,31 % af de förre, 49,69 % af de sednare. Under 1865 intogos 337, af hvilka 54,00 % voro män, 46,00 % kvinnor. De intagnes antal under 1866 understiger således det under 1865 med 13. — Jemföres antalet intagne å de särskilda anstalterna med hvarje anstalts platsantal, finnes, att omsättningen af sjuke varit lifligast å Upsala, med 39,25 %, minst liflig å Wexiö, med 15,33 %.

Förhållandet med de intagnes antal under *de sednaste fem åren* har varit:

1862.	1863.	1864.	1865.	1866.
278	314	332	337	324

1585

I medeltal hafva 317,00 årligen blifvit intagne.

4. *Antalet vårdade under år 1866.*

Summan af alla vid samtliga anstalter vårdade har uppgått till 1511; 744 män, 767 kvinnor; 49,24 % af de förre, 50,76 % af de sednare. Under 1865 vårdades 1488; 49,39 % män, 50,61 % kvinnor. Under 1866 vårdades sålunda 23 flera än under 1865. — Under *de sednaste fem åren* har antalet vårdade varit:

1862.	1863.	1864.	1865.	1866.
1304	1360	1427	1488	1511

7090

Detta antal har sålunda ökat sig år för år; sista året af femårsperioden utvisar 207 flere vårdade än det första; medeltalet för hvarje år är 1418. Af de 7090 vårdade voro 3487 män, 3603 kvinnor; 49,18 % af de förre, 50,82 % af de sednare.

Jemföres antalet *vårdade* med antalet *intagne* under redovisningsåret, finnes, att de intagne utgöra 21,44 % af de vårdade.

5. *Afförde under år 1866.*

Antalet afförde har utgjort 298; 139 män, 159 kvinnor; 19,72 % af alla vårdade; 18,67 % af vårdade män, 20,73 % af vårdade kvinnor. Under 1865 affördes 301, således 3 flere än under 1866. För år 1865 var procenten afförde af de vårdade 20,22, således 0,50 % högre än för 1866. Nyss är anfördt, att de intagnes antal utgör 21,44 % af de vårdade, och nu att de afförde utgöra 19,72 % af samma vårdade; häraf följer, att ett missförhållande eger rum mellan intagne och afförde, uppgående till 1,72 %: så länge ett dylikt missförhållande eger rum, måste anstalternas personal ökas, hvilket äfven under sistförflutna femårsperiod årligen varit fallet. — Högsta antalet afförde i förhållande till vårdade har förekommit å Stockholms, med 26,60 %, dernäst å Upsala, med 25,76 %.

6. *Qvarliggande till år 1867.*

Antalet af sjuke, som den 31 December 1866 qvarlägo å samtliga anstalter, var 1213; 605 män, 608 kvinnor; 49,87 % af de förre, 50,13 % af de sednare. Enär, enligt hvad ofvan är angifvet, antalet qvarliggande från 1865 till 1866 utgjorde 1187, och de qvarliggande från 1866 till 1867 voro 1213, följer att 26 flera funnos vid årets slut än vid dess början, och att således sjukantalet under redovisningsåret ökats med denna siffra.

Under *de sednaste fem åren* har förhållandet med från ena året till det andra qvarliggande, d. ä. sjukantalet på årets sista dag, varit:

Sjukantalet den 31 December				
1862.	1863.	1864.	1865.	1866.
1046	1095	1151	1187	1213

Under dessa fem år har således sjukantalet ökats från 1046 till 1213, d. ä. med 167; går man längre tillbaka, finnes, att antalet sjuke den 31 December 1860 var 973, samma dag 1861, 1026; hvadan de sjukes antal å samtliga anstalter från den 31 December 1860 till den 31 December 1866 ökats med 240, d. ä. med 40 i medeltal för år.

Vid 1866 års slut funnos å samtliga anstalter endast 42 platser oupptagna, oaktadt platsantalet under året blifvit ökad med 14; vid årets början voro 54 platser disponibla. Detta förhållande visar nödvändigheten af att söka bereda ett ökad utrymme för sjukes intagning, så länge som sinnessjukdomarnes frekvens inom riket kan antagas vara i stigande, eller måhända äfven, så länge den låga afgiften för sjuke i tredje betalningsklassen gör, att respektive kommuner finna sin uträkning vid att hellre erlægga denna afgift, än låta vårda de sjuke inom hemmen eller å fattighusen. Så väl det ena, som det andra af dessa förhållanden torde ligga till grund därför, att anstalterna för sinnessjukes vård blifva mer och mer uppfyllda. — Genom de under 1867 vidtagna åtgärder för beredande af ökad utrymme torde behovet åtminstone för den närmaste framtiden vara fyllt.

Vid summarisk jämförelse mellan tabellen i §:ns början och motsvarande tabell uti redogörelsen för 1865 finnes:
 att sjukplatsernas antal under redovisningsåret blifvit ökad med 14;
 att de intagnes antal under 1866 understiger detta antal för 1865 med 13;
 att antalet vårdade under 1866 öfverstiger det under 1865 med 23;
 att under 1865 affördes 3 flere än under 1866;
 att antalet qvarliggande från 1866 till 1867 öfverskjuter det antal, som qvarlåg från 1865 till 1866, med 26; samt
 att 42 platser voro vid redovisningsårets slut oupptagna, mot 54 som voro det vid årets början.

§ 2.

Öfversigt öfver sjukdomsformerna, hvilka förekommit bland vårdade å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1866.

Tab. 2.

	Ursinne, <i>Mania.</i>			Tungsinne, <i>Melancholia.</i>			Vansinne, <i>Ecnöia.</i>			Förryckthet, <i>Paranoia.</i>			Svagsinnet, <i>Dementia.</i>			Fånighet, <i>Idiotia.</i>			Allmän förlamning, <i>Paralysis generalis.</i>			Fallandesot, <i>Epilepsia.</i>		
	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.
Hernösands	23	31	54	13	9	22	3	1	4	11	5	16	20	10	30	2	5	7	—	—	—	1	3	4
Upsala	26	37	63	27	19	46	4	4	8	8	4	12	11	12	23	10	5	15	1	1	2	7	6	13
Stockholms	37	44	81	28	35	63	14	12	26	16	10	26	2	8	10	—	1	1	15	3	18	3	5	8
Nyköpings	3	4	7	11	6	17	—	3	3	7	6	13	10	7	17	5	6	11	—	—	—	3	3	6
Wadstena	28	38	66	18	31	49	19	22	41	20	17	37	44	33	77	34	43	77	3	—	3	27	21	48
Wexjö	11	14	25	10	13	23	21	10	31	13	8	21	19	35	54	6	2	8	—	—	—	4	5	9
Göteborgs	14	19	33	9	10	19	—	—	—	2	5	7	2	6	8	4	7	11	—	—	—	4	4	8
Malmö	20	28	48	22	25	47	16	18	34	10	15	25	25	18	43	4	3	7	2	—	2	6	4	10
Wisby	2	4	6	1	3	4	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	1	1	—	1	1	—	1
Summa	164	219	383	139	151	290	77	70	147	87	70	157	133	130	263	66	72	138	22	4	26	56	51	107

1. *Ursinne*. Under denna sjukdomsform äro 383 uppförde; 164 män, 219 kvinnor; 42,61 % af de förre, 57,39 % af de sednare. I förhållande till alla vårdade utgöra de ursinnige 25,35 %; 22,04 % af vårdade män, 28,55 % af vårdade kvinnor. Under 1865 vårdades med denna form 384; 25,80 % af alla vårdade; 22,72 % af vårdade män, 27,49 % af vårdade kvinnor. — Under de sednare åren har förhållandet mellan vårdade ursinnige och hela antalet vårdade föga varierat, utan hållit sig omkring 25 %, d. v. s. att en fjerdedel af alla vårdade lidit af någon af ursinnets former. — Inom de serskilda anstalterna har det högsta antalet vårdade ursinnige, i förhållande till alla vårdade, varit i Hernösand, 39,27 %, dernäst i Göteborg, 38,37 %, så i Upsala, 34,61 %, o. s. v.

2. *Tungsinne*. Af alla vårdade hafva 290 lidit af tungsinne; 139 män, 151 kvinnor; 47,58 % af de förre, 52,42 % af de sednare. Af alla vårdade hafva 19,19 % haft tungsinne; 18,68 % af vårdade män, 19,69 % af vårdade kvinnor. — Under 1865 vårdades 298 tungsinnige; 20,03 % af alla vårdade; 20,02 % af vårdade män, 20,05 % af vårdade kvinnor. — Under sednare åren har förhållandet mellan vårdade tungsinnige och alla vårdade hållit sig omkring 20 %, hvadan en femtedel af alla vårdade lidit af tungsinne under olika former. — Inom de serskilda anstalterna finnes, att förhållandet mellan vårdade tungsinnige och alla vårdade varit högst i Stockholm, 27,03 %, dernäst i Upsala, 25,27 %, o. s. v.

Af *ursinne* och *tungsinne* tillhopa hafva 673 blifvit vårdade, d. ä. 44,55 %, således nära hälften af alla vårdade. Förhållandet har under de sednare åren varit i det närmaste enahanda.

3. *Vansinne*. Hithörande fall hafva uppgått till 147; 77 män, 70 kvinnor; 51,69 % af de förre, 48,31 % af de sednare; 9,72 % af alla vårdade; 10,36 % af vårdade män, 9,12 % af vårdade kvinnor. — Under 1865 vårdades 126 med vansinne; 8,46 % af alla vårdade; 9,52 % af vårdade män, 7,43 % af vårdade kvinnor. — Under de sednare åren har alltid antalet af män, lidande af vansinne, varit något högre än det af kvinnor. — Inom de serskilda anstalterna har högsta antalet vårdade, med vansinne, i förhållande till alla vårdade, förekommit i Wexjö, 18,12 %, dernäst i Malmö, 15,74 %, o. s. v.

4. *Förryckthet*. Med denna form hafva 157 blifvit vårdade; 87 män, 70 kvinnor; 10,38 % af alla vårdade; 11,69 % af vårdade män, 9,12 % af vårdade kvinnor. — Under 1865 vårdades 147 med förryckthet; 9,87 % af alla vårdade; 11,02 % af vårdade män, 8,76 % af vårdade kvinnor. — Under sednare åren har alltid männernas antal varit något högre än kvinnornas. — Högsta antalet vårdade, med förryckthet, i förhållande till alla vårdade, har varit i Wexjö, 12,28 %, dernäst i Malmö, 15,57 %, o. s. v.

5. *Svagsinnet*. De fall af svagsinnet, som blifvit vårdade, utgöra 263; 133 män, 130 kvinnor; 17,40 % af alla vårdade; 17,87 % af vårdade män, 16,94 % af vårdade kvinnor. — Under 1865 vårdades 264 med svagsinnet; 17,74 % af alla vårdade; 17,68 % af vårdade män, 17,79 % af vårdade kvinnor. Med denna sjukdomsform har under sednare åren männernas antal i det närmaste varit lika med kvinnornas. — Jemföres antalet vårdade med svagsinnet med hela antalet vårdade å de serskilda anstalterna, finnes, att Wexjö har det högsta, 31,57 %, dernäst Hernösand, 21,89 %, o. s. v.

6. *Fånighet*. 138 fånar hafva vårdats; 66 af manligt, 72 af qvinligt kön; 9,13 % af alla vårdade. Wadstena har öfver halfva antalet af alla vårdade fånar, nämligen 55,79 %; orsaken härtill är uti redogörelsen för föregående år angifven.

7. *Allmän förlamning*. Under redovisningsåret hafva 26 med allmän förlamning njutit vård, mot 30, som vårdades under 1865. Af dessa 26 hafva ej mindre än 22 varit män och endast 4 kvinnor. Högsta antalet har under detta, liksom under föregående år, förekommit i Stockholm. — Den farhåga, som i redogörelsen för 1865 uttalades, att denna sjukdomsform vore uti en betänkligt stigande frekvens inom vårt land, synes lyckligtvis ej hafva besannats.

8. *Fallandesot*. 107 fallsotssjuka hafva under året blifvit vårdade, 56 af manligt, 51 af qvinligt kön. Under 1865 vårdades 100, resp. 51 och 49. Wadstena innesluter nära hälften af alla vårdade, nämligen 44,86 %. Enär fallsotsjuka endast intagas uti de fall, då fallandesoten är komplicerad med någon form af sinnessjukdom, meddelas följande

Öfversigt öfver Komplikationer med sinnessjukdom, hvilka bland fallsotssjuka förekommit under år 1866.

Tab. 3.

	Vårdade under år 1866.			Komplikationer.												Icke upp- gifven komplika- tion.	
				Ursinne.		ungsinne.		Vansinne.		Förryckt- het.		Svagsinnet.		Fånighet.			
	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.		
Hernösands	1	3	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
Upsala	7	6	13	2	3	—	1	—	—	—	—	3	1	1	2	1	1
Stockholms	3	5	8	2	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Nyköpings	3	3	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2
Wadstena	27	21	48	2	1	—	—	—	—	—	—	15	5	10	15	—	—
Wexjö	4	5	9	3	3	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—
Göteborgs	4	4	8	2	—	1	2	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—
Malmö	6	4	10	3	2	—	—	—	—	—	—	2	1	1	1	—	—
Wisby	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Summa	56	51	107	16	13	1	3	—	1	1	—	21	9	14	22	3	3

Häraf följer, att 36, d. ä. en tredjedel af de vårdade, varit fånar, 30 tillhört de svagsinte, samt 29 varit behäftade med ursinne.

Ofvan har blifvit anfördt, att vårdade uti ursinne och tungsinne utgöra tillsammans 673, d. ä. 44,55 % af alla vårdade; antalet af dem, som vårdats uti öfriga former, är således 838, eller 55,45 % af alla vårdade. Då, såsom känt, de två förstnämnda formerna äro snart sagdt de enda, som lemna någon utsigt till helsa eller förbättring, och nästan alla de patienter, som lida af de sednare formerna, tillhöra kategorien obotlige och oftast oförbätterlige, inses orsaken hvarföre ett så ringa antal kan från anstalterna afföras.

3. sjukens behandling under år 1866 intagne.

Ålder vid intagningen.														Sjukdomens bestånd före intagningen.														Antal förutgångna anfall.																		
1 11:te—20:de lefnadsåret.		21—30.		31—40.		41—50.		51—60.		61—70.		Öfver 70 år.		Under 3 månader.		3—12 månader.		1—2 år.		2—3.		3—4.		4—5.		Öfver 5 år.		Okändt.		Intet.		En.		Två.		Tre.		Fyra eller deröfver.		Okändt.						
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.					
5	2	23	15	17	15	11	18	7	9	3	4	—	1	30	25	12	14	11	5	1	—	1	2	2	—	4	14	5	4	32	23	9	9	4	7	2	4	8	8	11	13					
—	—	13	18	14	19	6	9	7	8	1	3	—	1	13	13	9	22	6	9	4	5	3	3	—	1	4	4	2	1	23	29	7	9	3	3	—	2	4	3	4	12					
—	—	9	4	6	4	5	6	1	3	—	2	—	1	3	3	5	5	2	4	3	3	3	1	—	2	4	2	1	11	14	1	2	1	1	1	—	4	—	3	3						
—	—	—	—	1	2	1	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	3	—					
—	—	1	2	—	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	6	5	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—				
1	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—			
—	—	—	—	7	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—			
1	1	2	2	5	4	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	1	—	1	—	1	—	6	6	—	—	7	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	2
13	92	101	60	37	18	3	89	70	46	22	15	7	62	13	85	78	18	20	8	12	3	7	21	13	28	31	13	28	31																	

Beträffande årstiden för insjuknandet uti formerna *ursinne* och *tungsinne* har följande förhållande egt rum under de *sednaste sex åren*:

Under 1:sta kvartalet.		Under 2:dra kvartalet.		Under 3:dje kvartalet.		Under 4:de kvartalet.	
Uti ursinne.	Uti tungsinne.	Uti ursinne.	Uti tungsinne.	Uti ursinne.	Uti tungsinne.	Uti ursinne.	Uti tungsinne.
135	85	161	128	120	90	101	93
220		289		210		194	

Häraf följer, att dessa båda former antagligen uppträda oftast under April, Maj och Juni månader, men att de skilja sig åt på så sätt, att månaderna Oktober, November och December förete lägsta antalet insjuknade i *ursinne*, månaderna Januari, Februari och Mars det lägsta uti *tungsinne*. Tagas båda formerna tillhopa, visar sig, att årets andra kvartal har högsta antalet insjuknade, fjerdre kvartalet det lägsta.

3. *Ålder vid intagningen.* Åldersperioden 31—40 utvisar högsta antalet, 31,17 %; dernäst den mellan 21—30, 28,42 %. Förhållandet under alla de sednare åren har härmed varit nära öfverensstämmande. — Med afseende å könen må såsom eget anmärkas, att det manliga könet har ett öfvervägande antal intill och med det 40:de året, hvaremot det qvinliga har öfvervigten efter detta år. Anmärkningsvärdt kan ock vara, att insjuknande uti sinnessjukdom efter 70:de året mera ofta synes träffa qvinnan än mannen; af 16 hithörande fall, under de sista sex åren, hafva nemligen 5 varit män och 11 kvinnor.

Rörande den inflytelse, som åldern synes utöfva vid framkallande af *ursinne* och *tungsinne*, hafva de slutsatser, hvilka af fem års erfarenhet kunnat vinnas, blifvit anförda uti redogörelsen för 1865; dessa slutsatser hafva äfven af den erfarenhet, som år 1866 lemnat, blifvit besannade.

4. *Sjukdomens bestånd före intagningen.* Bland de 324 intagne har uppgift kunnat erhållas, huru länge sjukdomen varat före intagningen, för 311; för 95,99 % af de intagne är sålunda detta förhållande känt, för 4,01 % okändt.

Enligt tabellen hafva 27,46 % af de kända fallen insjuknat inom tre månader före inkomsten; 19,13 % först efter ett sjukdomsbestånd af öfver fem år; de respektive talen för 1865 voro 29,97 % och 19,58 %. Inom första året efter sjukdomens utbrott hafva under redovisningsåret 49,07 % blifvit intagne; bland de under 1865 intagne tillhörde 54,01 % denna kategori. — Intagne uti ursinne inom tre månader efter sjukdomens utbrott voro 42,30 % af alla med ursinne intagne; inom första året 62,30 %; — under 1865 var förhållandet 45,72 % och 70,54 %. — Intagne uti tungsinne inom tre månader efter sjukdomens utbrott voro 26,26 % af alla med tungsinne intagne; inom första året 57,55 %; — de motsvarande talen för 1865 voro 29,41 % och 55,88 %.

5. *Antal förutgångna sjukdomsfall före intagningen.* Förhållandet, huruvida förutgångna sjukdomsfall egt rum eller ej, har kunnat konstateras uti 265 fall bland de 324 intagne; bland 81,79 % var således förhållandet i detta hänseende känt, bland 19,21 % okänt. Under 1865 voro de motsvarande talen 70,62 % och 29,38 %; under 1864, 64,45 % och 35,55 %. — För första gången insjuknade voro 163, d. ä. 61,51 % af de konstaterade fallen; under 1865 hörde 60,08 % till denna kategori, under 1864, 59,72 %; skillnaden mellan de tre åren är sålunda föga betydande. — För andra gången insjuknade voro 14,35 % af de konstaterade fallen; för tredje gången 7,53 %; för fjärde gången 3,77 %; samt för femte gången eller derutöfver 12,82 %. — Bland de 130, som under redovisningsåret blifvit intagne med *ursinne*, har förhållandet med förutgångna anfall kunnat konstateras uti 106 fall; för 81,54 % var sålunda

§

Öfversigt öfver från samtliga anstalter för sinnes-

Tab. 5.

Sjukdomsform vid intagningen.	Anstalt.																				T i l l														
																					Ålder.														
	Herrnösanda.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Wadby.		Summa afförde.		Under fyrtio 10 år.		I 11:te—20:de lefnadsåret.		21—30.		31—40.		41—50.		51—60.		61—70.		
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	
Ursinne. <i>Mania</i>	5	14	8	10	10	17	—	2	9	15	3	2	6	7	4	6	—	—	45	73	118	—	—	3	3	11	15	7	10	—	9	2	5	1	5
Tungsinne. <i>Melancholia</i>	—	1	11	8	5	6	7	—	1	8	2	4	—	5	7	3	—	—	33	35	68	—	1	—	—	10	6	7	5	2	7	3	1	—	2
Vansinne. <i>Ecnolia</i>	—	—	2	3	3	3	—	1	3	3	1	1	—	—	4	5	—	—	13	16	29	—	—	—	—	2	3	1	2	2	—	1	—	—	—
Förryckthet. <i>Paranoia</i>	1	—	—	—	1	1	—	1	4	1	1	2	—	—	1	2	—	—	8	7	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svagsinnet. <i>Dementia</i>	3	1	—	2	1	1	—	—	2	3	—	—	—	—	4	1	—	—	10	8	18	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fånighet. <i>Idiotia</i>	—	—	2	—	—	—	—	—	4	8	—	—	—	—	1	—	—	—	7	8	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Allmän förlämning. <i>Paralysis generalis</i>	—	—	1	—	9	3	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	12	3	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fallandesot. <i>Epilepsia</i>	—	—	—	—	—	2	1	—	7	4	1	1	—	—	1	—	—	—	10	8	18	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Okänd	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	9	16	24	23	29	33	9	5	30	42	8	10	6	13	24	17	—	—	139	159	298	—	1	3	3	22	23	17	17	4	18	5	7	1	7

Ofvan, § 1 mom. 5, har blifvit anfördt, att från samtliga anstalter under redovisningsåret blifvit afförde 19,72 % af alla vårdade; 18,67 % af vårdade män, 20,73 % af vårdade kvinnor. — Under 1865 affördes 20,22 % af alla vårdade; 20,95 % af vårdade män, 19,52 % af vårdade kvinnor.

1. *Afförde tillfrisknade.* a) *De tillfrisknades antal.* Af hela antalet vårdade hafva endast 128 lemnat anstalterna såsom tilli helsan återställd; 8,47 % af alla vårdade; 6,98 % af vårdade män, 9,90 % af vårdade kvinnor. Under 1865 voro de tillfrisknade 10,35 % af alla vårdade; 11,02 % af vårdade män, 9,69 % af vårdade kvinnor. Medeltalet tillfrisknade af alla vårdade har för de sednaste sex åren varit 8,96 %; 8,54 % af vårdade män, 9,36 % af vårdade

Med hänsyn till könen hafva, af vårdade uti ursinne, 14,63 % män, 21,46 % qvinnor tillfrisknat; af vårdade uti tungsinne, 15,82 % män, 14,57 % qvinnor. Under 1865 voro motsvarande siffror, 28,14 % och 16,59 %, samt 15,64 % och 21,85 %.

b) *De tillfrisknades ålder.* Jemföres de tillfrisknades antal inom hvarje åldersperiod med antalet af alla inom motsvarande period vårdade, enligt Tab. 8, erhålles följande öfersigt:

Mellan 11—20 år.	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
12,50 %	16,54 %	7,44 %	6,04 %	5,31 %	6,61 %	0,00 %

Häraf följer, att högsta antalet tillfriskningar förekommit bland sjuke mellan 21—30 år, dernäst mellan 11—20, 31—40, o. s. v., samt att ingen tillfrisknat bland vårdade öfver 70 år.

c) *De tillfrisknades vistelsetid,* d. v. s. den tid, som förgått från intagningen till friskskrifningen. Förhållandet i detta hänseende är följande:

Vistelsetid under 1 år.	Mellan 1—2 år.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.
71,88 %	14,85 %	7,81 %	1,56 %	2,34 %	1,56 %

Sälunda hafva omkring tre fjerdedelar tillfriskningar egt rum bland dem, som vårdats inom anstalterna, under första året från inkomsten; omkring en sjettedel under andra året; omkring en tolfedel under det tredje, o. s. v. — Rörande tillfriskningstiden för ursinne och tungsinne har förhållandet varit, att 77,46 % af de från ursinne och 68,18 % af de från tungsinne tillfrisknade, tillfrisknat inom första året; inom andra året 14,08 % och 13,63 %.

d) *Sjukdomens bestånd från dess första uppträdande, bland de tillfrisknade:*

Under 3 månader.	3—12 månader.	1—2 år.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.	Okänt.
18,75 %	33,60 %	17,19 %	7,81 %	3,13 %	2,34 %	10,15 %	7,03 %

Häraf följer, att nära en femtedel tillfrisknat inom tre månader från sjukdomens utbrott, samt att öfver hälften tillfrisknat under loppet af sjukdomens första år. Sannolikheten för tillfrisknande aftager för hvarje år, sedan första året gått förbi.

2. *Afförde förbättrade.* I förbättringstillstånd hafva 51 blifvit från samtliga anstalter afförde; 17,08 % af alla afförde, 3,37 % af alla vårdade; motsvarande siffror för 1865 voro 14,28 % och 2,91 %.

3. *Afförde oförbättrade och obotlige.* Endast 31 tillhörande denna kategori hafva lemnat anstalterna; 10,40 % af alla afförde, 2,05 % af alla vårdade. Hvilka som hänföras under denna kategori, och orsakerna hvarföre så få hithörande utskrifvas från anstalterna, hafva uti föregående års redogörelse blifvit anförda.

4. *Afförde döde.* Dessas antal uppgår till 88; 29,53 % af alla afförde, 5,82 % af alla vårdade; — motsvarande tal för 1865 voro 27,90 % och 5,64 %. Af vårdade män hafva 5,37 % affidit; af vårdade qvinnor 6,25 %; vanligen har dödligheten bland qvinnor, äfven under de föregående åren, varit något högre än bland män.

§ 5.

Öfversigt öfver förhållandet under år 1866 mellan vårdades och affördes, (tillfrisknades, förbättrades, oförbättrades samt dödes), antal inom de serskilda anstalterna för sinnessjukes behandling.

Tab. 6.

	Hernösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköpings.	Wadstena.	Wexiö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
Tillfrisknade.....	5,84 %	14,28 %	12,02 %	12,16 %	7,04 %	2,92 %	15,12 %	5,09 %	0,00 %
Förbättrade	0,73 %	5,49 %	3,86 %	4,05 %	1,26 %	4,09 %	2,32 %	6,48 %	0,00 %
Oförbättrade och obotlige	1,46 %	1,64 %	2,57 %	0,00 %	2,76 %	1,75 %	1,16 %	2,31 %	0,00 %
Döde	10,22 %	4,39 %	8,15 %	2,70 %	7,04 %	1,75 %	3,48 %	5,09 %	0,00 %

1. *Tillfrisknade.* Högsta antalet tillfrisknade, i förhållande till vårdade, har under redovisningsåret förekommit å Göteborgs anstalt, dernäst å Upsala, Nyköpings och Stockholms; den lägsta tillfriskningsprocenten förete Wexiö och Malmö, — då Wisby, som under året ej haft någon tillfrisknad, ej medtages i beräkningen. — Enligt hvad i föregående års redogörelse blifvit angifvet, vexlar förhållandet mellan tillfrisknade och vårdade ofta ganska betydligt för samma anstalt för olika år. Såsom exempel må anföras, hurusom Göteborgs anstalt, som under 1865 hade endast 7,41 % tillfrisknade, nu för redovisningsåret har 15,12 %, och Nyköpings, som för 1866 har 12,16 %, hade för 1865 endast 6,06 %, o. s. v. Orsakerna till detta förhållande finnas uti föregående årsredogörelser angifna.

2. *Förbättrade.* Högsta antalet förbättrade, i förhållande till vårdade, har utgått från Malmö, dernäst från Upsala och Wexiö; det lägsta — då Wisby undantages — från Hernösands och Wadstena. Under 1865 affördes högsta antalet förbättrade från Göteborgs anstalt, dernäst från Nyköpings och Upsala; det lägsta från Wadstena. Vexlingarna i detta hänseende inom de serskilda anstalterna synas vara dels tillfälliga, dels ock till någon del beroende på svårigheten att bestämma, huruvida en utskrifven skall hänföras till kategorien tillfrisknad eller till förbättrad.

3. *Oförbättrade och obotlige.* Från Nyköpings och Wisby har under redovisningsåret ingen hithörande blifvit utskrifven; från öfriga anstalter är ock antalet högst ringa, oaktadt alla varit och äro mer eller mindre öfverfyllda af oförbättrade och obotlige. Orsakerna till detta förhållande hafva uti föregående årens redogörelser blifvit anförda. Då respektive kommuner äro pligtige att till vård återtaga sådana sinnessjuke, hvilka, ehuru obotlige, äro oskadlige och tillsammans, beror dessas utskrifning från anstalterna helt och hållet på läkarens omdöme, i hvad mån de äro oskadlige och om de såsom sådana kunna utan alltför stor olägenhet vårdas å kommunernas försörjningshus. Att så mycket görligt befria de offentliga kuranstalterna för sinnessjuke från desse obotlige, hvilka, i det antal de nu finnas, upptaga så många platser, att intagning af nyss insjuknade, således mera sannolikt botlige, ofta måste förvägras, bör tagas i noga öfvervägande af anstalternas så väl Läkare som Direktioner.

4. *Döde.* Ofvan har blifvit anfördt, att medeldödligheten vid alla anstalter utgör 5,82 % af alla vårdade. Vid de serskilda anstalterna har denna dödlighet varit betydligt vexlande, enär den högsta uppgått till 10,22 % — vid Hernösands —, och den lägsta varit endast 1,75 % — vid Wexiö —, då Wisby ej tages i beräkning. Stockholms företer ock en ganska hög dödlighetsprocent, 8,15 %. Vid Malmö går dödlighetsprocenten närmast intill det för alla anstalterna angifna medeltalet. — Under 1865 var högsta relativa dödligheten å Malmö, den lägsta å Nyköpings. — Förhållandet i detta hänseende är så varierande och helt och hållet beroende på tillfälliga omständigheter, att ingen slutsats hvarken kan eller får dragas, till en anstalts bättre eller sämre beskaffenhet, från den högre eller lägre dödlighetsprocenten.

§ 7.

Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1866 vårdades lefnadsålder.

Tab. 8.

	Under fyllda 10 år.			I 11:te—20:de lefnadsåret.			21—30.			31—40.			41—50.			51—60.			61—70.			Öfver 70 år.		
	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.
Hernösands	—	—	—	6	4	10	12	10	22	26	26	52	17	10	27	11	9	20	1	4	5	—	1	1
Upsala	—	—	—	4	1	5	25	18	43	31	27	58	20	22	42	12	14	26	2	5	7	—	1	1
Stockholms	—	—	—	3	2	5	24	26	50	49	30	79	21	30	51	13	17	30	3	11	14	2	2	4
Nyköpings	—	—	—	1	—	1	4	6	10	17	6	23	6	10	16	7	4	11	4	7	11	—	2	2
Wadstena	—	1	1	9	7	16	42	27	69	60	48	108	39	49	88	24	42	66	16	25	41	3	6	9
Wexiö	—	—	—	2	1	3	15	15	30	19	25	44	28	22	50	11	12	23	9	11	20	—	1	1
Göteborgs	—	—	—	—	—	—	6	5	11	7	15	22	12	17	29	9	9	18	1	4	5	—	1	1
Malmö	—	—	—	5	3	8	18	18	36	36	31	67	29	25	54	10	21	31	6	11	17	1	2	3
Wisby	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	2	4	3	4	7	—	1	1	—	1	1	—	—	—
Summa	—	1	1	30	18	48	147	125	272	247	210	457	175	189	364	97	129	226	42	79	121	6	16	22

1511

§
Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas

Tab. 9.

Sjukdomsform den 31 December 1866.	Anstalt.																				
	Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexiö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.		Summa befintliga sjuke den 31 Dec. 1866.		
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S.a.
Ursinne. <i>Mania</i>	18	14	16	23	25	27	3	2	21	23	9	12	7	13	10	12	2	4	111	130	241
Tungsinne. <i>Melancholia</i>	10	7	14	9	23	29	4	5	17	23	9	9	9	4	11	21	1	3	98	110	208
Vansinne. <i>Ecnosis</i>	4	1	5	2	12	9	—	2	16	18	19	9	—	—	19	17	—	—	75	58	133
Förryckthet. <i>Paranoia</i>	10	5	10	9	15	9	7	5	15	17	11	6	2	5	11	19	—	—	81	75	156
Svagsinhet. <i>Dementia</i>	18	13	9	10	1	7	9	7	41	30	19	35	3	5	22	18	—	1	122	126	248
Fåuighet. <i>Idiotia</i>	2	5	9	5	—	1	5	6	30	35	6	2	4	8	3	3	1	—	60	65	125
Allmän förlamning. <i>Paralysis generalis</i>	—	—	—	1	7	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1	—	11	1	12
Fallandesot. <i>Epilepsin</i>	2	3	7	6	3	3	2	3	20	17	3	4	4	3	5	4	1	—	47	43	90
Summa	64	48	70	65	86	85	30	30	163	163	76	77	29	38	81	94	6	8	605	608	1213

1. *Antalet sjuke* var vid 1866 års slut 1213. mot 1187 vid årets början; 26 flere voro sålunda kvarliggande från 1866 till 1867, än som voro det från 1865 till 1866. — Förhållandet mellan antalet befintliga sjuke och platsantalet vid samtliga anstalter vid årets slut, har ofvan, § 1 mom. 6, blifvit redogjort; af denna redogörelse följer, att endast 42 platser voro vid 1866 års slut oupptagna. Dessa platser voro så fördelade mellan de serskilda anstalterna, att Hernösands hade 12, Stockholms 8, Wadstena 24, Wisby 1; Wexiö hade 3 sjuke öfver det bestämda antalet; Upsala, Nyköpings, Göteborgs och Malmö hade alla platser besatta.

2. *Sjukdomsformerna bland de den 31 December 1866 befintliga sjuke.* Såsom vanligt äro ursinne och svagsinhet talrikast representerade; 19.86 % af den förra formen, 20.44 % af den sednare; de motsvarande talen för 1865 voro 21.40 % och 20.98 %.

utsigter att under följande år erhålla ett högre antal tillfrisknade och förbättrade, än den anstalt, hvars flertal sjuke tillhöra den sednare klassen.

3. *Lefnadsåldern bland de vid redovisningsårets slut befintlige sjuke.*

I 11:e—20:e lefnadsåret.	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
2,31 %	15,33 %	28,28 %	27,21 %	16,82 %	8,57 %	1,48 %

Åldersperioderna 31—40 och 41—50 hafva, såsom vanligt under de sednare åren, högsta antalet. Hvarje af dessa båda perioder innefattar ett nära lika antal; äfvenså är skillnaden föga anmärkningsvärd mellan antalet inom hvarje af perioderna 21—30 och 51—60.

Ett förhållande, som kan förtjena någon uppmärksamhet, är det sedan flera år konstaterade med hänsyn till åldern för de olika könen, att nemligen det manliga är öfvervägande till antal inom perioderna 11—20, 21—30 och 31—40; inom perioden 41—50 är antalet nära lika; hvaremot perioderna 51—60, 61—70 och öfver 70 förete ett öfvervägande antal qvinnor. Möjligen kan detta häntyda på, att den sinnessjuka qvinnan i allmänhet lefver längre än den sinnessjuka mannen och således bättre motstår så väl sjukdomens som inspärningens följder. Möjligt är ock, att bland de sjuke *öfver 70 år* qvinnornas antal alltid under sednare år varit tre, fyra till fem gånger högre än männernas.

Enär, enligt erfarenheten, utsigterna till helsans återställande för sinnessjuka äro i allmänhet gynnsammast under åldersperioderna 11—20 och 21—30, — under förutsättning att sjukdomsformen tillhör kategorien af sannolikt botlig —, förtjenar anmärkas, att endast 17,64 % af alla vid årets slut befintlige hafva denna ålder. Motsvarande tal för 1865 var 18,03 %; för 1864, 19,98 %; för 1863, 21,00 %; hvadan utsigterna i detta hänseende synas blifvit mindre och mindre gynnsamma år efter år.

4. *Vistelsetid inom anstalt, för de den 31 December 1866 befintlige sjuke.*

Under 1 år.	1—2.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.
16,98 %	11,05 %	8,08 %	7,50 %	7,17 %	49,22 %

Hälften af de sjuke, som vid redovisningsårets slut vårdades, har vistats inom anstalt öfver fem år; med högst få undantag kunna alla dessa antagas såsom obotlige. Endast 16,98 % hafva en vistelsetid inom ett år; dessa tillhöra de sannolikt botlige. — Vid 1865 års slut tillhörde 48,61 % kategorien *öfver fem år*; 16,93 % den *inom ett år*.

5. *Sjukdomens bestånd före intagningen, bland de vid redovisningsårets slut befintlige sjuke.* Härmed är förhållandet följande:

Under 3 månader.	3—12 månader.	1—2 år.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.	Okändt.
8,66 %	13,11 %	10,14 %	9,57 %	4,12 %	4,70 %	37,68 %	12,02 %

Såsom uti redogörelsen för 1865 redan blifvit anmärkt, betecknar den höga siffran af intagne efter ett sjukdomsbestånd af fem år, huru sent vård å anstalt vanligen sökes för sinnessjuke; likasom ock den låga siffran, af inom tre månader från sjukdomens utbrott intagne, visar huru få sjuke insökas, så att säga, i rättan tid. I öfrigt hänvisas rörande dessa förhållanden till hvad uti redogörelsen för 1865 blifvit anfördt. Det vill dock synas, som ett bättre börjat inträda, emedan vid slutet af 1865 uppgick antalet af *inom tre månader* från sjukdomens uppkomst intagne till 7,58 %, och af dem *öfver fem år*, tillsammans med de med *okändt* sjukdomsbestånd, till 52,57 %; under redovisningsåret äro motsvarande siffror 8,66 % och 49,70 %.

§ 9.

Öfversigt öfver de sjukas fördelning inom samtliga Anstalter för sinnessjukas behandling
den 31 December 1866.

Tab. 10.

	Med hänsyn till afgift.												Med hänsyn till symptomernas beskaffenhet.																					
	Betalande i första klass.		Betalande i andra klass.		Betalande i tredje klass.		Utan afgift.		Summa befintlige sjuke.				A-fässas voro tilltalade för brottslig handling.		Snygge.				Osnygge.															
															Lugne.		Orolige.		Väldsamme.		Summa.		Lugne.		Orolige.		Väldsamme.		Summa.					
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S.a.			
Hernösands	3	—	2	2	59	46	—	—	64	48	112	4	—	31	18	49	19	15	34	1	—	1	51	33	84	8	6	—	—	5	9	13	15	28
Upsala	—	—	5	4	58	52	7	9	70	65	135	7	2	45	29	74	11	16	27	2	3	5	58	48	106	10	11	2	2	—	4	12	17	29
Stockholms	12	7	15	8	59	70	—	—	86	85	171	10	1	47	46	93	19	15	34	4	—	4	70	61	131	6	1	9	10	1	13	16	24	40
Nyköpings	—	—	1	3	27	16	2	11	30	30	60	2	—	17	17	34	9	5	14	1	2	3	27	24	51	2	5	1	—	—	1	3	6	9
Wadstena	10	9	17	21	106	106	30	27	163	163	326	10	3	89	91	180	27	27	54	4	4	8	120	122	242	19	15	15	15	9	11	43	41	84
Wexjö	8	1	5	5	55	61	8	10	76	77	153	8	4	51	41	92	17	28	45	1	1	2	69	70	139	—	—	5	2	2	5	7	7	14
Göteborgs	—	—	2	2	23	29	4	7	29	38	67	3	—	8	8	16	7	16	23	11	1	12	26	25	51	1	3	1	4	1	6	3	13	16
Malmö	—	—	6	7	67	70	8	17	81	94	175	12	4	53	35	88	17	35	52	—	—	—	70	70	140	5	11	6	13	—	—	11	24	35
Wisby	—	—	—	—	4	5	2	3	6	8	14	—	—	3	5	8	1	2	3	2	1	3	6	8	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	33	17	53	52	458	455	61	84	605	608	1213	56	14	344	290	634	127	159	286	26	12	38	497	461	958	51	52	39	46	18	49	108	147	255

1. *Med hänsyn till afgift.* a) *Betalande i första klass.* Antalet platser för denna klass, å anstalterna i Hernösand, Stockholm, Wadstena och Wexjö, hafva under redovisningsåret förblifvit oförändradt. Omsättningen af hithörande sjuke å dessa anstalter har varit följande:

	Qvarliggande sjuke från 1865.		Intagne under 1866.		Summa vårdade.		Afförde under 1866.		Qvarliggande till 1867.	
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
Hernösands	2	—	2	1	4	1	1	1	3	—
Stockholms	11	9	11	5	22	14	10	7	12	7
Wadstena	10	10	2	2	12	12	2	3	10	9
Wexjö	7	1	1	—	8	1	—	—	8	1
Summa	30	20	16	8	46	28	13	11	33	17
	50		24		74		24		50	

Häraf synes hurusom omsättningen inom denna klass varit lifligast å Stockholms anstalt, obetydlig å Wadstena, samt ingen å Wexjö. De 62 platser, som för denna klass äro beräknade, hafva aldrig under året varit upptagne, hvadan tillgången af platser fullt motsvarat behovet. — Förhållandet med de sjukas antal inom denna klass var under 1865 nära lika med det under redovisningsåret, så att äfven då vårdades 74, 23 intogos och 24 utskrefvos. — De 74, som under året njutit vård, utgöra 4,39 % af alla vårdade; de 50 qvarliggande vid årets slut utgöra 4,12 % af alla då befintlige.

b) *Betalande i andra klass* voro vid årets slut 105, d. ä. 8,66 % af dåvarande sjukantalet. — Vid 1865 års slut tillhörde 9,01 % af alla sjuke denna klass; vid samma tid 1864, 7,91 %; 1863, 8,49 %.

c) *Betalande i tredje klass.* Dessas antal var vid årets slut 913, d. ä. 75,27 % af hela sjukantalet. Vid 1865 års slut var motsvarande siffra 71,11 %.

d) *Utan afgift.* Hit höra 145, d. ä. 11,95 % af hela sjukantalet. Vid 1865 års slut utgjorde de hithörande sjuke 15,67 %; vid samma tid 1864, 16,67 %. Här af synes, att gratisternas antal år för år nedgår, af orsak, som i redogörelsen för föregående år blifvit angifven.

Af de vid 1866 års slut kvarvarande sjuke tillhöra sålunda 4,12 % första betalningsklassen, 8,66 % den andra, 75,27 % den tredje samt 11,95 % klassen utan afgift.

e) *Tilltalade för brottslig handling.* Under denna rubrik höra sådana sjuke, som antingen varit tilltalade för brottslig handling och frikände, såsom otillräknelige i och för sinnesrubbing, eller ock sådana brottslingar, som, dömda för brott, blifvit sinnesrubbad under strafftiden. Antalet hithörande var vid årets slut 70, 56 män, 14 qvinnor, d. ä. 5,77 % af alla vid denna tid befintlige, 9,25 % af befintlige män, 2,30 % af befintliga qvinnor. Vid 1865 års slut voro desse sjukas — de s. k. kriminalpatienternas — antal 63, 5,31 % af då befintlige; vid 1864 års slut voro de 60, 5,21 %. — Å de serskilda anstalterna var vid redovisningsårets slut förhållandet mellan kriminalpatienternas antal och öfrige sjuke följande:

Hernösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköpings.	Wadstena.	Wexjö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
3,57 %	6,66 %	6,43 %	2,22 %	3,98 %	7,84 %	4,47 %	9,14 %	0,00 %

Högsta antalet kriminalpatienter i förhållande till öfrige sjuke fanns vid årets slut å Malmö, det lägsta å Nyköpings. — då Wisby ej toges med i beräkningen.

Af hithörande sjuke hafva följande brott blifvit begångna:

Mord å föräldrar	3	Mord å fremmande person	16
Mord å syskon	2	Mordförsök	1
Mord å eget barn	11	Behjplighet vid mord	1

Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling den 31

Tab. 11.

Sjukdomsform vid intagningen.	F ö d e l																																
	Norrbottnens Län.		Vesterbottens Län.		Jemtlands Län.		Wester-Norrlands Län.		Göteborgs Län.		Kopparbergs Län.		Wernlands Län.		Örebro Län.		Westermanlands Län.		Upsala Län.		Stockholms Län.		Stockholms stad.		Södermanlands Län.		Göteborgs och Bohus Län.						
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.			
Ursinne. <i>Mania</i>	—	2	5	4	2	1	7	5	5	5	7	3	6	13	6	5	6	10	10	3	6	7	8	3	4	13	11	—	—	—	—		
Tungsinne. <i>Melancholia</i>	—	1	2	1	—	—	6	4	—	1	5	5	6	4	3	4	7	1	4	2	9	11	6	9	7	11	5	4	—	—	—	—	
Vansinne. <i>Ecnia</i>	1	—	—	—	—	1	2	1	1	—	4	—	2	1	5	3	2	—	3	—	—	3	2	3	2	2	2	2	1	—	—	—	—
Förryckthet. <i>Paranoia</i>	2	2	1	2	1	—	4	1	7	2	5	4	—	—	3	3	—	2	4	1	1	2	6	3	5	4	2	7	—	—	—	—	
Svagsinnet. <i>Dementia</i>	3	—	5	2	4	2	4	7	4	2	3	4	3	—	3	1	2	2	1	3	1	2	2	6	3	—	4	2	—	—	—	—	
Fänighet. <i>Idiotia</i>	—	—	—	1	1	1	—	3	3	2	2	1	1	1	1	4	4	—	3	3	1	1	—	1	4	6	3	6	—	—	—	—	
Allmän förlamning. <i>Paralysis generalis</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	
Fallandesot. <i>Epilepsia</i>	1	—	—	1	—	—	—	2	3	—	1	2	1	—	1	4	2	1	4	4	2	2	—	—	2	2	3	2	4	—	—	—	—
Okänd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	7	5	13	11	8	5	23	23	23	12	25	24	17	12	30	25	22	12	29	23	17	27	24	32	36	39	32	35	—	—	—	—	

1. *Födelseort.* Då några på slutsatserna i allmänhet verkande förändringar, med hänsyn till de å anstalterna vid 1866 års slut befintlige sjukes födelseort, ej egt rum, mot hvad förhållandet var vid slutet af åren 1864 och 1865, hänvisas till de anmärkningar, som uti redogörelserna för sistnämnda åren blifvit till motsvarande tabell lemnade.

2. *Boningsort vid insjuknandet.* Af de vid 1866 års slut inom samtliga anstalter befintlige sjuke voro, vid insjuknandet, 71,81 % boende å landsbygd, 28,19 % i stad. Motsvarande siffror för 1865 voro, 69,50 % och 30,50 %. Med hänsyn till könen äro, af de från landsbygd, 51,78 % män, 48,22 % kvinnor; af de från stad, 45,03 % män, 54,97 % kvinnor. Motsvarande siffror för år 1865 voro: för landsbygd 51,15 % och 48,85 %; för stad 43,92 % och 56,08 %. Det öfvervägande antalet kvinnor mot män från stad — ett förhållande, som sedan flera år egt rum — berättigar till den slutsats, att kvinnan i stad antingen är mera fallen för sådan sinnessjukdom, som kräfver vård å anstalt, än mannen, eller ock att för henne oftare sökes vård å anstalt än för mannen. — Jemföres folkmängden å landsbygden och i städerna — enligt Statistiska Centralbyråns uppgifter för år 1866 d. 31 Dec. — med antalet sinnessjuka från landsbygd och från stad, vårdade å anstalt, finnes, att *en* sinnessjuk på 4191 invånare vårdas från landsbygd, och *en* på 1490 från stad; att således antalet af sjuke från stad är mer än tre gånger högre än sjuke från landsbygd, i förhållande till folkmängden. Detta förhållande har förekommit nära enahanda under de sednare åren, hvadan den slutsats häraf kan dragas, att stadslifvet i allmänhet predisponerar vida mer till uppkomst af sinnessjukdomar än landtlifvet.

Rörande förekomsten af sjukdomsformerna *ursinne* och *tungsinne* bland landtbor och bland stadsbor, finnes, att 20,66 % af de från landsbygd, 27,83 % af de från stad vid årets slut närvarande, vid intagningen haft ursinne; 18,60 % från landsbygd, 19,30 % från stad, haft tungsinne. De motsvarande talen för 1865 äro: 22,42 % och 30,38 % för ursinne; 17,45 % och 17,12 % för tungsinne. Stadslifvet synes sålunda alstra större benägenhet för ursinne, än landtlifvet; tungsinne synes alstras lika ofta under inflytelse af det ena som af det andra.

3. *Civilstånd.* Af de vid årets slut befintlige voro 22,09 % gifte; 72,38 % ogifte; 1,16 % enklingar; 4,37 % enkor. Af de ogifte voro 52,85 % män, 47,15 % kvinnor. Af de gifte hade 78,36 % barn, 21,64 % voro barnlöse. — Med hänsyn till sjukdomsformerna *ursinne* och *tungsinne* hafva 30,22 % af befintlige gifte, 19,02 % af ogifte, haft ursinne; 27,98 % af befintlige gifte, 15,72 % af ogifte, haft tungsinne. Den i föregående årsredogörelsen angifna slutsatsen, att gifta ståndet synes ganska betydligt predisponera till så väl ursinne som tungsinne, framför det ogifta, bekräftas äfven af detta års erfarenhet.

Stånd och yrke.	Qvarliggande vid 1866 års början.		Intagne under 1866.																		
			Sjukdomsform.																		
			Ursinne, Mania.		Tungsinne, Melancholia.		Vansinne, Emania.		Förveckhet, Furunculosa.		Svegsinnet, Dementia.		Pänighet, Idiotia.		Allmän förlam- ning, Paralytis generalis.		Palladesot, Epilepsia.		Summa intagne.		
m.	qv.	Sa.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	m.	m.	qv.			
Urmakare, Mekanikus.....	2	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Smed, Plåtslagare.....	15	3	18	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	
Kopparslagare.....	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Tengjutare.....	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Hattmakare.....	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Slagtare.....	1	1	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Bagare.....	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	
Mjöltnare.....	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Grosshandlare.....	3	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Diversehandlare, Kontorister.....	16	6	22	3	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1	
Bokhandlare.....	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Vårdshusidkare.....	2	3	5	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	4	—	
Lumpsamlare.....	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Musikus.....	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Artister, Aktris.....	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Målare.....	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Fotograf.....	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Renskrifvare.....	2	1	3	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	
Trädgårdsmästare.....	2	3	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kakelugnsmakare, Murare.....	3	3	6	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	
Byggnästare.....	2	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Timmerarbetare.....	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Sömmerskor.....	—	18	18	—	—	6	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	
Enskild betjening, ej till jordbruksklass hörande.....	40	111	151	8	12	5	12	1	3	—	1	1	1	—	1	—	3	3	19	32	
Skolungdom och Studerande.....	29	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Lappar.....	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Fattighjon.....	67	100	167	1	7	3	6	1	1	1	—	—	1	2	1	—	—	1	8	17	
Summa	581	606	1187	66	64	41	58	21	20	5	3	8	6	3	3	9	—	10	7	163	161

Rörande grunden för uppförandet å denna tabell, med hänsyn till könen, hänvisas till den förklaring, som uti föregående års redogörelse blifvit lemnad.

Högsta antalet af så väl qvarliggande som intagne tillhör under 1866 de jordbrukande klasserna. Enahanda förhållande har under föregående åren egt rum. Af landtbrukare af ståndspersons klass, af bönder och jordtorpare, jemte deras tjenare och daglönare, hafva tillsammans 142 blifvit intagne, 72 män, 70 qvinnor, d. ä. 43,82 % af alla intagne, 44,17 % af intagne män, 42,98 % af intagna qvinnor. Antalet hithörande vårdade — d. v. s. de vid årets början qvarliggande jemte de intagne — är 630, d. ä. 41,69 % af alla vårdade; 40,73 % af vårdade män, 42,63 % af vårdade qvinnor. — Under år 1865 tillhörde 39,17 % af alla intagne denna klass, och 40,05 % af alla vårdade. — Beträffande de sjukdomsformer, af hvilka de intagne af ifrågavarande klass vid intagningen lidit, må anmärkas, att af alla med *ursinne* inom samtliga anstalter intagne hafva 47,68 % tillhört de jordbrukande klasserna; af med *tungsinne* intagne, 41,40 %. Motsvarande tal för 1865 voro 38,76 % och 42,14 %. — Enär af alla å samtliga anstalter vårdade sjuke, enligt § 2 mom. 1 och 2, 25,35 % hafva haft *ursinne*, 19,19 % haft *tungsinne*, torde, med ledning af nu angifna förhållandet bland de intagne, kunna med sannolikhet slutas, att så väl *ursinne* som *tungsinne* förekommer oftare bland de jordbrukande klasserna än bland öfriga samhällsklasser. — I likhet med hvad uti föregående årens redogörelser blifvit anmärkt, att ett serdeles högt antal af *ensköld betjening, ej till jordbruksklass hörande*, årligen å anstalterna intages och vårdas. fästes äfven för 1866 uppmärksamhet vid samma förhållande. Af denna klass hafva nemligen 51 blifvit intagne och

202 vårdade, d. ä. 15,74 % af alla intagne, 13,29 % af alla vårdade. Ett betydande missförhållande mellan könen inom denna klass har äfven under föregående år blifvit anmärkt. Under redovisningsåret har detta varit sådant, att af de intagne voro 37,25 % män, 62,75 % kvinnor; af de vårdade voro 29,21 % män, 70,79 % kvinnor.

De uppgifter, som tabellen i öfrigt innehåller, fordra ej några närmare upplysningar; endast må nämnas, att under redovisningsåret hafva 10 Prester, 3 Lärare vid elementarläroverk, 9 Folkskolelärare, 16 civile tjänstemän, 13 af Krigsbefäl, 21 af Gemenskap, 3 Läkare o. s. v. blifvit vårdade. — Uti redogörelserna för de föregående åren har uppmärksamhet blifvit fäst på antalet af intagen och vårdad skolungdom och studerande; under redovisningsåret har det lyckliga förhållandet egt rum, att ingen enda till denna kategori hörande blifvit intagen; endast 29, från föregående år kvarliggande, hafva blifvit vårdade. Under 1865 intogos 6, vårdades 33; under 1864 intogos 2, vårdades 34; under 1863 intogos 11, vårdades 39. Således har antalet vårdade under de nämnda fyra åren nedgått från 39 till 29, hvadan kan antagas, att det än vidare skall komma att nedgå.

§ 12.

Uppgift på antagliga orsaker, under hvilkas inflytande sinnessjukdom uppkommit bland å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1866 vårdade.

Tab. 13.

	Bland de från föregående år kvarliggande.			Bland de under år 1866 intagne.			Summa.		
	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.			
<i>A. Moraliska orsaker:</i>									
Religionsgrubbel, samvetsförebåelser	34	37	71	14	20	34	105	} 369	
Kärleksgrubbel, svartsjuka	19	50	69	6	15	21	90		
Husliga bekymmer	21	38	59	8	15	23	82		
Olyckor och motgångar	9	6	15	7	—	7	22		
Sårad egenkärlek	15	7	22	3	1	4	26		
Häftiga sinnesrörelser	10	16	26	3	6	9	35		
Skrämsel hos modren under hafvandeskap	1	—	1	—	—	—	1		
Vanvårdad uppfostran	2	4	6	1	1	2	8		
<i>B. Intellektuella orsaker:</i>									
Öfveransträngning i själsarbete och studier	2	—	2	3	—	3	5	5	
<i>C. Sensuella orsaker:</i>									
Onani	18	—	18	4	—	4	22	} 99	
Öfverdrift uti tillfredsställande af könsdrift	4	1	5	2	1	3	8		
Missbruk af spritdrycker	37	3	40	17	3	20	60		
Oordentligt lefnadssätt i flera riktningar	6	2	8	—	1	1	9		
<i>D. Organiska orsaker:</i>									
Missbildning af hufvudskål och hjerna	35	21	56	2	3	5	61	} 27	
Fallandesot	22	21	43	4	1	5	48		
Konvulsioner	3	6	9	1	1	2	11		
Hjerninflammation; hjernkongestion; slaganfall	5	6	11	4	4	8	19		
Organisk hjernsjukdom	—	—	—	1	—	1	1		
Februar	7	13	20	4	3	7	27		

	Bland de från föregående år kvarliggande.			Bland de under år 1866 intagne.			Summa.	
	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.		
Kroniskt lidande i matsmältningsorganerna.....	1	—	1	—	—	—	1	} 213
Bleksot och blodbrist.....	1	1	2	—	1	1	3	
Menstruationslidanden.....	—	7	7	—	—	—	7	
Sjukdom i lifmodern.....	—	1	1	—	—	—	1	
Hafvandeskap; barnsäng och dess följder.....	—	20	20	—	9	9	29	
Engelska sjukan.....	—	2	2	—	—	—	2	
Kronisk utslagssjukdom.....	—	1	1	—	—	—	1	
Venerisk sjukdom.....	1	—	1	—	—	—	1	
Hög ålder.....	—	1	1	—	—	—	1	
E. <i>Yttre orsaker:</i>								
Skador af åtskillig art.....	20	9	29	5	—	5	34	34
F. <i>Predisponerande orsaker:</i>								
Arf: a) från fäderne.....	38	27	65	4	2	6	71	} 184
b) från möderne.....	37	38	75	13	11	24	99	
c) från fäderne och möderne.....	5	8	13	—	1	1	14	
G. <i>Okända orsaker</i>	228	260	488	57	62	119	607	607
Summa	581	606	1187	163	161	324	1511	

Bland de under redovisningsåret *intagne*, 324, hafva sjukdomsorsakerna kunnat antagligen utrönas för 205, icke utrönas för 119; d. ä. 63,27 % med kända sjukdomsorsaker, 36,73 % med okända. Bland alla under året *vårdade* äro sjukdomsorsakerna uppgifna för 904; ouppgifna för 607; d. ä. 59,83 % af de förre, 40,17 % af de sednare. — Under 1865 var sjukdomsorsaken känd för 59,94 % bland under året intagne, för 60,28 % bland alla vårdade. — De beräkningar, som nedan göras, hänföras alla till de med *kända sjukdomsorsaker*, så väl intagne, som vårdade.

A. *Moraliska orsaker.* Till denna klass höra 48,78 % af alla intagne; 52,78 % af alla vårdade; d. v. s. närmare hälften af de intagne, öfver hälften af de vårdade. — Under 1865 hörde härunder 44,08 % af de intagne, 39,58 % af de vårdade. — Med afseende å könen voro, af hithörande intagne, 42,00 % män, 58,00 % kvinnor; af de vårdade, 41,46 % män, 58,54 % kvinnor. Qvinnan synes sålunda vara mera än mannen fallen för sinnessjukdom till följd af moraliska orsaker. — a) *Religionsgrubbel.* Hithörande vårdade fall äro 105, af hvilka 34 blifvit under året intagne; 34,00 % af alla med *moraliska orsaker* intagne; 28,45 % af alla med dessa orsaker vårdade; 16,58 % af alla intagne; 15,02 % af alla vårdade. — Under 1865 var religionsgrubbel uppgifven sjukdomsorsak för 13,36 % af alla under året intagne; för 10,93 % af alla under året vårdade. Alltifrån 1861 har denna sjukdomsorsak framkallat talrikare sjukdomsfall för hvarje år. De vårdade fallen under 1861 voro endast 65 och de intagne 29; då de för 1866 äro 105 och 34. Under de sednaste sex åren hafva 528 hithörande blifvit vårdade; af desse voro 239 män, 289 kvinnor, d. ä. 45,27 % af de förre, 54,73 % af de sednare, hvadan qvinnan synes hafva någon större fallenhet än mannen att infalla uti sinnessjukdom till följd af grubbel öfver religionsämnen. — b) *Kärleksgrubbel.* Denna orsak uppgifves såsom anledning till sinnesrubning uti 90 fall bland de vårdade, uti 21 fall bland de intagne; 12,87 % af alla vårdade, 10,24 % af alla intagne. Af de under de sednaste sex åren med denna sjukdomsorsak vårdade, 458, hafva 128 varit män, 330 kvinnor, d. ä. 27,94 % af de förre, 72,06 % af de sednare, således omkring en fjerdedel män mot tre fjerdedelar kvinnor; hvadan qvinnan har en betydligt större fallenhet än mannen att angripas af sinnessjukdom till

följd af bekymmer i kärleksväg. — c) *Husliga bekymmer*. Under denna rubrik hänföres 82 fall vårdade, 23 intagne; 11,72 % af alla vårdade, 11,22 % af alla intagne. Under de sednaste sex åren hafva 411 hithörande blifvit vårdade; af dessa voro 132 män, 279 qvinnor, d. ä. 32,12 % af de förre, 67,88 % af de sednare. Qvinnan är således dubbelt mera fallen än mannen att infalla uti sinnessjukdom af denna orsak. — d) *Olyckor och motgångar*. Under de sednaste sex åren hafva de af dessa orsaker vårdade varit 131, 77 män, 54 qvinnor, d. ä. 58,78 % af de förre, 41,22 % af de sednare; mannen således oftare än qvinnan dukande under för denna orsak till sinnesrubbning. — e) *Särad egenkärlek*. Hithörande vårdade fall hafva under de sednaste sex åren uppgått till 170, 111 män, 59 qvinnor; 65,29 % af de förre, 34,71 % af de sednare. Denna orsak synes sålunda nära dubbelt oftare framkalla sinnessjukdom hos mannen än hos qvinnan. — f) *Häftiga sinnesrörelser*. Under de sednaste sex åren hafva 178, till följd af denna orsak sinnesrubbade, blifvit vårdade. Af dessa hafva 64 varit män, 114 qvinnor, d. ä. 35,89 % af de förre, 64,11 % af de sednare; sålunda är antalet af qvinnor, hvilkas själskraft dukar under för häftiga sinnesrörelser, betydligt öfvervägande antalet af män.

F. *Predisponerande orsaker*. Uti föregående års redogörelser har uppmärksamhet fästats vid det ärftliga anlaget, hvilket synes med tilltagande freqvens gifva upphof till sinnessjukdomar. Som frågan om dessa sjukdomars ärftlighet är af högsta vikt i socialt hänseende, torde en framställning om den erfarenhet, som äfven under 1866 inom anstalterna vunnits, ej vara utan intresse. Antalet vårdade fall, uti hvilka det ärftliga anlaget kunnat antagas ligga till grund för sinnessjukdoms utbrott, har varit 184, af hvilka 31 blifvit under redovisningsåret intagne, och 153 voro qvarliggande från föregående åren. De vårdade utgjorde 26,32 % af alla med kända sjukdomsorsaker vårdade; de intagne 15,12 % af alla med kända sjukdomsorsaker intagne; en fjerdedel af alla sålunda vårdade, en sjettedel af alla intagne. Hithörande vårdades antal var, år 1861, endast 130; antalet har sålunda under loppet af sex år ökat sig med ej mindre än 54. Då härvid ihågkommes, att det ärftliga anlaget ofta nog yttrar sig såsom fänighet, antingen redan vid födelsen eller under den första utvecklingen, och att dylika fånar — s. k. idioter, kretiner — ej å anstalterna intagas, utan måste vårdas i hemmen, kan slutas, att ett högst betydligt antal af sinnesrubbade, till följd af arf, finnes inom riket. Härförutom äro ock många af desse arfsjuka stillsamme och oskadlige, samt komma derföre ej under behandling eller vård å anstalterna. Förbises bör ock ej, att under denna rubrik, ärftligt anlag, hos oss endast hänföres sådana fall, der, antingen från fäderne- eller mödernesidan, funnits verklig sinnesrubbning, således ej de fall, der hos föräldrarne förekommit åtskilliga nerfsjukdomar — såsom hysteri, hypokondri, spasmer, konvulsioner, fallandesot, — hvilka, enligt erfarenhetens intyg, ej så sällan gifva barnen anlag till uppkomst af sinnessjukdom under en eller annan form. Ej utan skäl kan ock antagas, att ej få af dem, som å tabellen äro förde under rubriken: okända orsaker, kunna hit hänföres, emedan svårighet oftast möter, att i detta hänseende erhålla fullt tillförlitliga uppgifter. — Med hänsyn tili ärftliga anlagets härledande från fäderne- eller mödernesidan eller från båda sidor, har följande förhållande egt rum bland de under året hithörande *vårdade*: 38,58 % hafva haft arfvet från fäderne; 53,80 % från möderne; 7,61 % från både fäderne och möderne. Af de under året *intagne* tillhöra 19,35 % första kategorien, 77,43 % andra, samt 3,22 % tredje.

**Uppgift på tillfälliga sjukdomar bland å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under
år 1866 vårdade.**

Tab. 14.

Sjukdomar.	Anstalt.														Summa.						
	Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadenså.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.		m.	qv.	Sä.
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.			
Tyfoidfieber																1	1		2	2	
Asiatisk kolera					2				7	18									9	18	27
Rödsot					11															11	11
Diarrhé	3	8			3	4			3	5	4	5	1	2	16	2	1	30	27	57	
Frossa					2					3								3	4	7	
Pässjuka																1	1	1	1	2	
Tuberkelsjukdom			1	1		2	1	1	1	3						1		3	8	11	
Kräftsjukdom		1							1	1								1	2	3	
Skörbjugg			2															2		2	
Bleksot och blodbrist		3			1	2						5		1	1	9		2	20	22	
Strupsvulst						2													2	2	
Kongestion till hjernan		2								1			1	2				1	5	6	
Hjernslagfluss	1								3	1		1						4	2	6	
Organisk hjernsjukdom	1	1																1	1	2	
Hysteri													2			5			7	7	
Ögonsjukdomar		2	1	3	2	2			1		1	3				5		5	15	20	
Kronisk öroninflammation					1													1		1	
Othæmatoma			1	2												1		1	3	4	
Halsfluss	1		1	2	1						1	3						4	5	9	
Stomatitis		1												1					2	2	
Organisk hjertsjukdom	1																	1		1	
Hæmorrhoider									1		2							3		3	
Akut katarrh i luftvären	1	5	3	4		2	2	1	4	2	5	3	1	3			1	16	21	37	
Lunginflammation		2	6	2					3	4				2	2	3		11	13	24	
Akut inflammation i lungsäcken	1		1						1									3		3	
Enkel gastrisk feber	1	2	1				1	1	2	3	2	5	1	2	2	2		10	15	25	
Kronisk magkatarrh	3	3	4	3					3	5			1	2	1	3		12	16	28	
Kronisk tarminflammation	4	1	1	1	1	1			4	3		1					10	7	17		
Masksjukdom					1													1		1	
Tarmbräck					1													1		1	
Tarmförträngning							1												1	1	
Ändtarmsfall			1												1			2		2	
Gulsot															2	1		2	1	3	
Njurinflammation	1																	1		1	
Ägghvitesjukdom			3	1			1			1						1		5	2	7	
Försvårad rening		2																	2	2	
Inflammation i äggstocken						1													1	1	
Rheumatism	4					1		1	1	2	1		1		2			9	4	13	
Ledgångsinflammation				1												1		1	1	2	
Ledvrickning							1	1								1		2	1	3	
Benbrott	1							1	1									2	1	3	

Sjukdomar.	Anstalt.														Summa.						
	Herrösanda.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Wahby.		m.	qv.	S.a.
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.					
Ros			1	3					1		3			3	4			4	11	15	
Stötar, slag och friska sår	1	1	1		1		1	2				3		19	2			26	5	31	
Rötsår			1						2			1						4		4	
Brännskada			1									1							2	2	
Brandiga liggsår			1						1			1	3				3	3	6		
Bulnader	4	1	3		3	2		2	2				13	4			25	9	34		
Karbunkel				1	2		2	1									2	4	6		
Kroniska hudsjukdomar	1	1	3	2	1				1		4			5	5		10	13	23		
Summa	29	38	35	26	22	30	8	11	39	58	16	33	11	20	74	49	3	234	268	502	

Antalet af dem, som under loppet af året haft tillfälliga sjukdomar, utgör 502, d. ä. 33,22 % af alla vårdade; sålunda har endast hvar tredje vårdad under loppet af året lidit af någon tillfällig sjukdom. Af vårdade män hafva 31,45 %, af kvinnor 34,95 % haft tillfällig sjukdom; kvinnornas antal har under sednare åren alltid varit något öfvervägande männernas. Sjukligheten inom anstalterna har, under de sednaste åren, år för år nedgått; den var 1862 högst, med 41,00 %; lägst under redovisningsåret med 33,22%; detta förhållande, jemte det i det heia låga sjukantalet, utgör ett ojäfaktigt intyg, att de sanitära förhållandena inom anstalterna äro goda, och att de mer och mer förbättras.

Inom de serskilda anstalterna har det högsta sjukantalet i förhållande till de vårdade förekommit å Malmö, der de tillfälligt sjuke uppgå till 56,93 % af de vårdade; det lägsta å Stockholms, med 22,31 %. Förklaringen öfver den höga sjuknummern å Malmö, ej allenast under redovisningsåret, utan äfven under de föregående åren, ligger deruti, att denna anstalt är mera öfverbefolkad än någon af de öfriga, att flera af logementerna äro osunda, serdeles å mansafdelningen, samt att tillfälle till arbete i fria luften helt och hållet saknas för männen; kvinnoafdelningen är bättre lottad, dess rum äro större och luftigare, och de arbetsföra kunna fullständigt sysselsättas uti väl ordnade arbetslokaler. Skillnaden i sjuklighet mellan båda afdelningarna är ock i ögonen fallande, enär 70,48 % af männen, men endast 44,14 % af kvinnorna varit tillfälligt sjuke. De sjukdomsformer, som förekommit, hafva dock alla varit af mindre betydande beskaffenhet.

Bland epidemiska sjukdomar anmärkes i främsta rummet *asiatisk kolera*, som uppträdt inom Stockholms och Wadstena anstalter. Inom de respektive städerna herrskade sjukdomen epidemiskt och spridde sig från dem till anstalterna. Inom Stockholms insjuknade inalles fem, tre af betjeningen och två af patienterna; af de förre afled en; båda de sednare afledo. Alla dessa fall inträffade under Juli månad, alla inom mansafdelningen, der en sjukvaktare var det första sjukdomsfallet. Inom kvinnoafdelningen var helsotillståndet under tiden godt, och någon s. k. disposition till kolera förefanns ej inom anstalten i sin helhet. — Vid Wadstena åter insjuknade ett större antal, nemligen 25 af patienterna och en sköterska. Det första sjukdomsfallet yppades i slutet af Augusti, utan att någon benägenhet för digestionslidanden bland anstaltens befolkning förut blifvit anmärkt; de talrikaste fallen förekommo omkring medlet af September; de sista mot slutet af Oktober. Fallen voro spridda å båda könsafdelningarna; de flesta egde rum å kvinnoafdelningens underafdelning för oroliga. Af de 26 insjuknade voro 7 män, 18 kvinnor; 11 afledo, 3 män, 8 kvinnor; dödligheten var sålunda 42,30 %. Under epidemiens gång förekommo äfven fall af koleradiarrhé. — Å Stockholms anstalt inträffade under sommarmånaderna några fall af *rödsot*, inalles 11, af hvilka 2 afledo. De första fallen egde

rum under Juni, de sista under September; alla förekommo uteslutande å qvinnosidan, och de flesta å underafdelningarna för oroliga och våldsamma. — *Akuta diarrhéer* hafva förekommit å alla anstalter, utom å Upsala och Nyköpings; allestädes hafva de varit godartade, utan benägenhet att antaga form af epidemi; endast Malmö har haft något betydligare antal; inom samtliga anstalter uppgå de antecknade fallen till 57, d. ä. 8,80 % af alla tillfälligt sjuke. — *Frossfebrarna* synas så godt som försvunnit från anstalterna, enär endast 7 fall blifvit anmärkta; Upsala anstalt, som förr varit svårast hemsökt af denna sjukdom, har under detta år derifrån varit helt och hållet befriad. — Af *lunginflammation* hafva 24 fall förekommit; af desse hafva 13 affidit: en dödlighet sålunda af 54,16 %; förklaringen öfver orsakerna till denna höga dödlighetsprocent — vanlig å anstalter för sinnessjuke — har uti föregående årsredogörelser blifvit lemnad. — Enahanda är förhållandet med dödligheten uti kronisk tarminflammation, — 9 dödsfall bland 17 vårdade.

§ 14.

Öfversigt öfver antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal sjuke för dag, äfvensom öfver kostnaden för utspisning och för läkemedel, samt totalkostnad för sjukvården, vid samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1866.

Tab. 15.

	Antal sjukplatser vid årets slut.	Antal underhållsdagar.	Medeltal sjuke för dag.	Utspisningskostnad.						Läkemedelskostnad.						Totalkostnad för sjukvården.					
				Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.		Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.		Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.	
				Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.
Hernösands	124	39,611	108	15,947	39	—	40,2	146	72	347	1	—	0,87	3	17	39,072	81	—	98	357	70
Upsala	135	48,800	134	16,409	53	—	33,6	122	64	387	2	—	0,79	2	88	45,154	32	—	92	335	80
Stockholms	179	64,168	176	22,363	67	—	34,8	127	2	754	—	—	1,02	3	72	72,798	92	1	13	412	45
Nyköpings	60	21,817	60	6,422	96	—	29,4	107	31	113	69	—	0,52	1	89	13,136	34	—	60	219	—
Wadstena	350	118,593	325	47,814	17	—	40,3	147	9	851	51	—	0,71	2	59	87,166	41	—	73	266	45
Wexjö	150	55,201	151	17,280	38	—	31,1	113	51	317	19	—	0,57	2	8	39,148	30	—	79	288	35
Göteborgs	67	23,904	66	11,115	36	—	46,5	169	72	115	72	—	0,48	1	75	21,498	16	—	89	324	85
Malmö	175	63,117	173	26,441	15	—	41,8	152	57	214	59	—	0,38	1	20	55,749	3	—	88	321	20
Wisby	15	5,009	13	2,377	62	—	47,4	173	1	9	1	—	0,17	—	62	5,604	92	1	11	405	15
Summa	1,255	440,220	1,206	166,172	23	—	—	—	—	3,109	74	—	—	—	—	379,329	21	—	—	—	—

1. För *sjukplatserna och deras antal* inom de serskilda anstalterna har ofvan, uti § 1, blifvit redogjort.

2. *Underhållsdagarnas antal* uppgår, vid samtliga anstalter, för alla vårdade till 440,220; medeltalet *dagligen* året om vårdade sjuke utgör sålunda 1,206. — Under 1865 voro de motsvarande talen 427,556 och 1,171; *underhållsdagarnas antal* för 1866 öfverskjuter sålunda det för 1865 med 12,664, och 35 flera hafva *dagligen* i medeltal blifvit vårdade under 1866 mot under 1865. — Under år 1862 var medeltalet *dagligen* vårdade endast 1,044, d. v. s. att 162 flere *dagligen* blifvit vårdade under 1866 än under 1862, att således under dessa fem år 32 nya sjukplatser årligen tillkommit. — Fördelas *underhållsdagarnas antal* på antalet under redovisningsåret vårdade (1,511), finnes, att hvarje vårdad i medeltal vistats inom anstalt 291 dagar; detta medeltal var för 1865, 287; för åren 1864 och 1863, 289.

3. *Utspisningskostnaden* har, vid samtliga anstalter, för året varit 166,172 Rdr 23 öre. Fördelas denna summa på underhållsdagarnas antal, erhålles medelkostnaden för utspisning för hvarje person för dag, utgörande 37,75 öre. — Under 1865 var denna utspisningskostnad 37,25 öre, således ett halft öre lägre än under redovisningsåret. — Bland de serskilda anstalterna har utspisningskostnaden varit högst vid Wisby, Göteborgs och Malmö, lägst vid Nyköpings, Wexiö och Upsala, — i förhållanden såsom tabellen utvisar. — Medelkostnaden för utspisning för hvarje hela året om upptagen sjukplats har under redovisningsåret varit 137 R:dr 78 öre; under 1865 var denna kostnad 135 R:dr 96 öre.

4. *Läkemedelskostnaden* utgör vid alla anstalterna under året 3,109 R:dr 74 öre; fördelad på underhållsdagarna blir medelkostnaden för hvarje person för dag 0,70 öre; för hvarje person för år 2 R:dr 55 öre. Motsvarande siffror för 1865 voro 0,66 öre och 2 R:dr 40 öre. — Tabellen utvisar skillnaden uti ifrågakarande kostnad emellan de serskilda anstalterna; Stockholms och Hernösands har den högsta; Wisby och Malmö den lägsta.

5. *Totalkostnad för sjukvården.* Under denna rubrik äro *alla utgifter*, af hvad beskaffenhet de än varit, hänfödda, med undantag endast af sådana, som egt rum för reparationer å byggnader eller för nybyggnader, samt för onera och utskylder. Den sålunda upptagna totalkostnaden för sjukvården uppgår till 379,329 R:dr 21 öre; fördelad på underhållsdagarna blir kostnaden för hvarje vårdad sjuk för dag 86,18 öre, och för hvarje året om upptagen sjukplats 314 R:dr 55 öre. — För 1865 voro motsvarande siffror 81,93 öre och 299 R:dr 4 öre. Dagkostnaden var sålunda under 1865 4,25 öre billigare än den varit under 1866. Bland de sednaste fem åren var medeldagkostnaden för hvarje sjuk högst under 1864, med 90,08 öre, lägst under 1865, med 81,93 öre; det kan således antagas, att den under vanliga förhållanden kommer att vexla mellan dessa tal. — Af tabellen inhemtas skillnaden mellan medeldagkostnaden för hvarje sjuk vid de serskilda anstalterna; den har varit högst vid Stockholms och Wisby, lägst vid Nyköpings och Wexiö.

§ 15.

Uppgift på vid samtliga anstalter för sinnessjukes behandling i och för sjukvården anställda tjänstemän och betjening.

Tab. 16.

	Överläkare.	Biträdande läkare	Uppsyningsmän.	Föresänderska	Sjukvaktare.	Sjukvakterska.	Medelst sjukplatser, dagligen året om upptagna.	Medelst sjuker för dag för hvar och en af befintligen.	Medelst sjuker för dag för hvar och en af befintligen.
Hernösands	1	1	1	1	5	7	108	9,00	
Upsala	1	1	1	1	6	11	134	7,88	
Stockholms	1	1	1	1	7	16	176	7,65	
Nyköpings	1	—	1	1	2	3	60	12,00	
Wadstena	1	1	2	2	13	17	325	10,83	
Wexiö	1	—	1	1	8	6	151	10,78	
Göteborgs	1	—	1	—	4	5	66	7,33	
Malmö	1	1	1	1	8	7	173	11,54	
Wisby	1	—	1	—	1	1	13	6,50	
Summa	9	5	10	8	54	73	1,206	9,49	

Någon förändring uti antalet af Läkare har under redovisningsåret ej egt rum. Uppsyningsmännens antal har förblifvit oförändradt, men Förestånderskornas är ökad från 7 till 8, emedan Nyköping erhållit en sådan vid årets slut, med anledning af inom denna anstalt då ordnade arbetslokaler. Fyra nya Sjukvaktare — vid anstalterna i Hernösand, Wexiö och Malmö — hafva ansetts behöflige. Sjukvakterskornas antal har förblifvit detsamma. Sjukvaktare och Sjukvakterskor uppgå till ett antal af 127; dessa, fördelade på medeltalet dagligen vårdade sjuke, utvisa att hvar och en af dem i medeltal haft 9,49 sjuke att dagligen tillse. Detta medeltal faller dock inom de olika anstalterna något olika, hvarom tabellen lemna upplysning.

Bil. B.

Vetenskapliga iakttagelser.

I. Af Öfverläkaren vid Hernösands hospital, Dr A. A. Lénström.

Några sjukdomsfall af sällsyntare art hafva under året icke förekommit, om icke dertill kunde räknas en melankoli med en särdeles utvecklad själfmordsdrift, der den sjuka visade det mest fasta och ihärdiga uppsåt att förkorta sitt lif, hvartill hon använde alla möjliga medel och tillfällen, och hvarifrån tvänne sköterskor med den mest påpassliga vaksamhet hade fullt arbete under flera veckor att afhålla henne. Se här ett kort utdrag ur journalen.

N:o 194. *Anna Brita Nilsdotter*, 30 år gammal, backstuguhjon, från Njurunda socken i Medelpad, inkom den 24 Augusti 1866. *Diagnos: Melancholia.* — *Status antecedens.* Föräldrarne friska, fadren från orten afviken. Ingen i släkten sinnessjuk. Hennes utveckling i andligt hänsceende sen. Har i allmänhet haft god helsa, men varit af ett häftigt och lättretligt lynne. I anamnesen uppgifves försmädd kärlek varit orsaken till hennes sinnessjukdom. För 6 eller 7 år sedan led hon af en liknande sjukdom, från hvilken hon då blef återställd. Efter under förra hälften af innevarande år flera gånger påkommen och öfverklagad sömnlöshet samt »pinande anfall af ofrivilliga onda tankar» började hon i början af Juni månad att visa tecken till sinnesrubbnig, hvilken sedan dess fortfarande tilltagit. Hon har icke förgripit sig mot andra, men deremot gjort åtskilliga själfmordsförsök, sednast i Juli månad, då hon försökte att hänga sig.

Status præsens. Den sjuka är af stark kroppsconstitution. Ansigtstrycket stupidt, ansigtsfärgen rödbrun, ögats glans normal. Vid sinnesverktygen intet att anmärka. Sönnen ringa och orolig. I sitt sätt att skicka sig mera trög än liflig, skygg, svarar redigt, men endast hviskande, på framställda frågor. Synes föga uppmärksamma hvad som sker omkring henne; är renlig och saknar ej helt och hållet lust för arbete. Muskelverksamheten normal. Temperaturen öfver hjessan förhöjd, och hon klagar öfver värk derstädes. Lindrigt eczematöst utslag i nacken. Pulsen slår 80 slag. Vid bröstets organer intet att anmärka. Klagar öfver smärta i hypogastrium; tungan ren, matlusten ojemn, hullet godt, öppningen trög och hård. Menstrua under långa tider borta.

Patienten synes endast hafva *en* tanke, att på ett eller annat sätt sluta sitt lif. Hon har under ett par veckor gjort oupphörliga försök dertill och fyra gånger varit nära att lyckas. Hon sökte, så ofta tillfälle gafs, att springa åt sjön, och lyckades en gång komma utom planket och ner i sjön för att dränka sig, men upphanns och hindrades derifrån. En annan gång instängde hon sig i tvättrummet och öppnade vattenledningskranarne, hvarefter hon lade sig ned och tryckte sig intill golvet, för att på detta sätt dränka sig; det blef nödvändigt för sköterskorna att medelst fönstrets sönderbrytande skaffa sig inträde. Några dagar derefter smög hon sig ut och skyndade in i köket, der hon hastigt tillagnade sig en knif, med hvilken hon tillfogade sig ett djupt sår i halsen, då musculus cleido-mastoideus afskars och vena jugularis låg blottad i såret, men undgick lyckligtvis skadan. Under läkningen häraf liggande, måste tvångströja oupphörligt begagnas, för att hindra henne från att med fingrarne rifva upp såret. Det oakadt praktiserade hon sig upp ur sängen, då sköterskan under några ögonblick aflägsnade sig, och höll stadigt högra kinden öfver det på bordet stående ljuset, för att på detta sätt bränna upp sig. Hastigt upptäckt, blef dock resultatet ej

annat, än att hon uppbrände håret på samma sida och erhöll på kinden och bakom högra örat en tredje gradens brännskada, som efter 6 veckor var fullkomligt läkt. Tvångströja måste under hela läkningen begagnas, och då hon med fingrarna icke kunde komma åt såren, försökte hon genom gnidning mot kuddarna afriwa bandagerna.

Kuren inleddes med pil. af extr. aloës + belladonna + tartar. emet., samt sittbad hvarje afton, hvilka medel under ett par månader begagnades, med den lyckliga följd, att öppningen blef ordentlig, matlusten reglerades och menstrua infunno sig på ordentliga tider, i samband hvarmed sinnesreda och lugn återvände. Hon är numera fullkomligt återställd, talar med mycken ånger om sina sjelfmordsförsök, och påstår sig kommit på sådana tankar genom en baptistpredikant, som inbillat henne vara på villospår i religiöst afseende, och så upprört hennes sinne, att hon börjat grubbla, blifvit sömlös och tänkt det vara bäst att göra slut på eländet. Hon torde snart såsom frisk blifva från inrättningen skiljd.

II. Af Öfverläkaren vid Nyköpings hospital, Dr J. W. Granberg.

A. Skomakaren *Axel Å.*, 30 år gammal, från Bettna socken, intagen den 4 Augusti 1865.

Status antecedens. Patienten har alltjemt åtnjutit god helsa, haft godt förstånd och ett stilla, allvarligt lynne, lefvat mycket i ensamhet, men utan särdeles bekymmer, tills han för ett år sedan flyttade från Julsta till Bettna, i hopp att der finna en tillräckligt lönande verksamhet för att kunna gifta sig, hvilket hopp likväl slog felt; derefter blifvit grubblande, äfven i religionsangelägenheter, tills för 8 dagar sedan fullständig sinnesrubbnig utbröt med oredigt tal, stor ångest, som dref honom orolig omkring, m. m., hvarföre han, utan föregående ansökan, till hospitalet införpassades. — Fadren har en gång varit sinnesrubbad och modren har under grossessen mycket sörjt.

Status præsens. Patienten alldeles vild, skriker och pratar utan afbrott och utan ringaste sammanhang, arbetar och bråkar, så att andedrägten är mycket flämtande; äfven våldsam mot andra; delirium om rikedom, utomordentlig styrka, o. s. v., samt subjektiva synvillor; sömn någon gång, för en kort stund, men vid uppvaknandet är tillståndet vanligen sämre; stark kroppsbyggnad, ansigtet blekt, men hufvudets temperatur, åtminstone vid tinningarna, förhöjd; ögonen glänsande, med pupiller så utvidgade, att endast en smal rand af iris synes; puls mjuk, påskyndad; ingen matlust, ingen afföring på minst ett dygn. — *Ord.* Ol. crotonis, koppning i nacken, kalla omslag på hufvudet, Infus. Digitalis + Tartr. stib. calicus. Cell.

Den 6 Augusti. Förutnämnda maniakaliska tillstånd har alldeles upphört, men efterföljts af en djup sinnesnedstämmning med fruktan för både timliga och eviga straff, hufvudsakligen för förut öfvad, men nu bortlagd onani; derjemte fortfarande mycken förståndsoreda, ehuru patienten nu kan redigt besvara en och annan fråga; tillika befinnes han nu svårt stammande, ehuru han under det maniakaliska tillståndet talade fullkomligt flytande. — *Ord.* Op. a. n. och resin. Guajaci + Tart. dep. — Tages ur cellen.

Den 20 Augusti. Patienten så pass förbättrad, att han börjat arbeta i sitt yrke; likväl ännu nedstämd och något oredig, samt talar nu äfven om hörselhallucinationer.

Den 14 Oktober. Efter det att patientens tillstånd småningom så förbättrats, att endast en viss skygghet och nedslagenhet kunnat förmärkas, — hvarföre han äfven upphört med medicin —, har han nu åter blifvit mera ängslig och grubblande, förlorat håg för arbete och är sömlös; klagar tillika öfver hufvudvärk; nässpetsen mörkröd, ehuru ansigtet för öfrigt är blekt. Begär sjelf att i nacken få en hank, som äfven sattes, hvarjemte Op. a. n. återtages.

Den 13 November. Tillståndet mycket förbättradt, endast någon gång påkommer oro; patienten har derföre fått tillstånd att arbeta hos en mästare i staden. — Ingen medicin; hanken läkes.

Den 8 December. Som patienten nu i nära två månaders tid visat sig lugn, (endast med någon gång tillfälligtvis påkommen, lätt öfvergående oro,) ehuru lynnet i allmänhet varit något nedstämdt, och som hans sinnesvillor alldeles försvunnit och han till förståndet visat sig fullkomligt redig, blef han på egen enträgen begäran såsom förbättrad utskrifven, helst som han syntes lida af att längre kvarhållas på hospitalet. — Det förut anmärkta stammandet har under förbättringens fortgång äfven så godt som försvunnit.

Anm. Oaktadt den interkurrenta manien vid intagningen, är detta sjukdomsfall i 1865 års rapport upptaget under melankoli.

Men sedan *A.* den 16 December blifvit afhemtad härifrån och färdats 3 mil, temligen dåligt klädd, befanns han redan vid framkomsten till Bettna ängslig och förvirrad — hvartill sannolikt någon starkare sinnesrörelse mest bidrog —, och detta tilltog under de följande dagarna så, att man af fruktan, det han skulle göra af med sig, ansåg rådligast att genast återsända honom till hospitalet.

Status præsens, den 20 December. Patienten, som vid utskrifvingen talade redigt i alla ämnen, är nu till förståndet så förvirrad, att han ej kan yttra en enda begriplig, hvarken redig eller oredig mening, utan, så snart han skall tala, endast stammar och tuggar på ett och samma ord; förvirring och djup ängslan uttrycker sig i hans min och åtbörder; själsoron stegras stundtals ända derhän, att han söker tillfälle att göra af med sig; ingen sömn; hallucinationer för hörseln synas hafva återkommit; hufvudets temperatur ökad, ögonen glänsande med starkt utvidgade pupiller; patienten feberaktig; tungan belagd, ingen matlust, i går lösa öppningar. — *Ord.* Ol. Ricini; kalla omslag på hufvudet.

Den 25 December. Patienten feberfri och så pass lugnare och redigare, att han kan yttra en någorlunda begriplig mening; men fortfarande stor oro, (så att han flera gånger försökt komma ned i ån), och mycken förståndsförvirring. Patienten anser sig vara en lekboll för den onde. — *Ord.* Tartr. stib. kal. + aloë. — Cell.

Den 31 December. Patienten så pass lugnare, att han kunnat tagas ur cellen.

Den 30 Januari 1866. Efter det att patienten en tid varit temligen lugn och arbetat, men dock under sista veckan något sämre, har han i dag under skoarbete i arbetsrummet helt hastigt sprungit upp, fattat en yxa och dermed huggit ett djupt sår i venstra handryggen (till straff för utöfvad onani?), hvarvid tillika 2:dra och 3:dje fingrarnes metacarpalben afhöggos; — detta skedde så hastigt, att den tillstädesvarande vaktmästaren ej hann förekomma det. — Efter gerningen särdeles ängslig och förtviflad, färdig och förvirrad. — *Sut.* circumvoluta; förband. Op. a. n.

Den 10 Mars. Såret och frakturerna läkta med bibehållande af nästan full rörlighet i fingrarne; samtidigt har patienten äfven förbättrats till lynne och förstånd och börjat arbeta ånyo. — Upphör med medicin.

Den 31 Mars. Efter det att patienten, på grund af fortgående förbättring, i förgår erhållit tillstånd att i sällskap med vaktmästaren resa till Bettna för att hemta sin redskap, har han efter återkomsten ånyo visat sig dyster, grubblande och ovillig till arbete. — Återtager Op.

Den 10 Juli. Sedan under våren tillståndet efterhand så förbättrats både till själ och kropp, att patienten kunde anses nästan fullkomligt frisk, erhöll han den 29 Juni, på försök, tillstånd att i sällskap med en på några dar permitterad sköterska företaga en resa till sin fordna hemort. Återkommen den 3 Juli befanns han ånyo dyster, tystlåten och grubblande, dock på långt när ej i samma grad, som vid tvänne föregångna likartade tillfällen, utan är denna tillfälliga försämring nu redan öfvergången.

Den 1 Oktober. Patienten har under hela sommaren och hösten förblifvit frisk och återvunnit godt lynne och hull. Som det likväl flera gånger visat sig, att han försämrats, så snart han lemnat hospitalet, har han ej ansetts kunna utskrifvas, förrän han en tid på försök fått vistas utom detsamma; men som, oaktadt förfrågningar på flera håll, ingen skomakare på den kringliggande landsbygden befunnits villig mottaga honom i arbete, har han nu erhållit tillstånd att hela dagarne, utom mattimmarne, få vistas och arbeta hos en skomakare i staden.

Den 10 November. Sedan patienten mer än en månad fortfarit på förutnämnda sätt och derunder ständigt visat sig fullkomligt lugn och redig, blef han nu såsom frisk utskrifven, för att fortfara med arbete hos berörde mästare.

B. *Eva Carolina Larsdotter*, 34 år gammal, torparehustru, från Mörkö; intagen den 15 Augusti 1866.

Status antecedens. Patienten har i ungdomen haft god helsa, men sedermera ojemn; ofta hufvudvärk; haft medelmåttigt förstånd och ett häftigt lynne; födt 5 barn, det yngsta den 17 April 1866, hvilket hon tills kort före intagningen ammade. Sedan förliden vår mycket ekonomiskt bekymmer, hvilket för omkring en månad sedan öfver gick till sinnesrubbing med stor oro och förtviflan, så att hon till och med försökt dränka sig. — Intet ärftligt anlag. — Hemma fått Vs. och piller.

Status praesens. Patienten af god kroppsbyggnad och frisk hy, endast något blek; minen mycket nedslagen och ängslig; ögonen lifiga, med normala pupiller; hufvudets temperatur ej märkbart ökad, men hufvudvärk; stor oro och ängslan till sinnet, så att hon ej kan med något sysselsätta sig, utan endast orolig vandrar omkring, anser sig för evigt hafva förspillt Guds nåd och derföre vara för evigt förlorad, och troende äfven sin man och sina barn hemfallna åt samma fördömelse; äfven i andra afseenden förståndsförvirring, dock talar hon i åtskilligt redigt; syn- och hörselhallucinationer; nästan ingen sömn sedan insjuknandet; mjölk ännu kvar i bröstet; temligen god matlust; afföring något trög; regleringen ännu ej återkommen. — *Ord.* Lax. salin.; Op. a. n.

Den 25 Augusti. Efter det att patienten i början syntts förbättras, men sedan i går afton och under hela natten varit särdeles orolig, hvarföre hon kl. 3 på morgonen sattes i cell, befanns hon kl. $\frac{1}{4}$ till 6 der hafva, genom att sticka högra handen ut genom spjalorna och med all makt draga och vrida på armen, afslitit denna hand i leden, så att endast på handryggen en halftumsbred hudbrygga och något af de underliggande mjuka delarna samt de grofva senorna fasthöllo densamma. Detta skedde, enligt hennes utsago, för att draga upp hennes barn, som hon utanför spjalorna såg i en kokande gryta (i helvetet). Blödnigen ur de afslitna artererna, som uppskattades till $\frac{1}{4}$ k:a (sannolikt för högt), hade redan stannat, då hon upptäcktes. Efter gerningen är hon blek och matt, stundom fröjdande sig öfver, att hon med sin uppoffring lyckats rädda åtminstone det yngsta barnet, men stundom yttrande tvifvelsmål, huruvida hon ej till sin gerning blifvit förledd af en ond ande. — Efter fullständig anæstesering medelst kloroform gjordes genast amputation å antibrachium omkring 4 tum nedanför armbågsvecket, hvarvid, i följd af underarmens starka ansvallning, hudmanchetten måste på sidan klyfvas för att kunna omvikas, och hvarunder det ytliga muskellagret på framsidan, nemligen mm. flexores carpi (radialis och ulnaris) samt m. palmaris, befunnos mycket söndertrasade, och de djupast liggande musklerna, till följe af stark blodöfverfyllnad, svartbruna. (Vid åsynen här af var jag, af fruktan för gangren i stumpen, ett ögonblick frestad att förlägga amputationsstället till ofvanom armbågen.) I anledning af denna blodöfverfyllnad följde en temligen envis kapillär blödnig, hvilken, då patienten under pågjutning af kallt vatten vaknade och började blifva mycket orolig, måste stillas genom inläggning af i jernkloridlösning doppadt charpi. — Som patienten oupphörligt sökte aftaga förbandet, måste på den friska armen tvångströja påsättas (hvilken måste quarsitta under största delen af läkningstiden). — *Ord.* Op. 2 k. + Nitr. depur. 8 k., 2—3 pulver för dagen.

Den 26 Augusti. Patienten af förtviflan mycket vild, skriker, att hon och hennes man och fem barn skola fara till helvetet, rusar upp ur sängen, vältrar sig på golvet, o. s. v. Hela armen har starkt svullnat upp och blifvit rosartad. — *Ord.* Af förutnämnda pulver gifves ett hvarannan timme, tills patienten blir lugnare; på armen lägges omslag af jernvitriollösning.

Den 1 September. Svullnaden i armen har gifvit sig och såret artar sig bra. Patienten fortfarande orolig, dock ej i lika hög grad som förut; talar mindre om sin och de sinas fördömelse, men påstår sig hafva fullt med ormar i armen och vara förvandlad till ett ormbö (i anledning af förutnämnda charpietrådar och ligaturernas borttagande); föga sömn, men febern lindrig. Af Opiipulvren har pat. fått 4—5 om dagen, men minskar nu till 3 k. 2 gånger om dagen.

Den 10 September. Patienten mindre orolig och oredig; såret läkes hastigt. — Opüpulver endast till natten.

Den 1 Oktober. Såret så godt som läkt. Patienten har återvunnit krafter; talar temligen redigt, men sörjer mycket öfver att ej få se sina barn, hvarföre hon, då mannen hitkommit på besök, på enträgen begäran (oklokt nog) erhöi tillåtelse att på några dagar följa med hem.

Den 7 Oktober. Patienten har under vistelsen hemma snart blifvit så förtviflad och vild, att hon den 4 Oktober måste återföras till hospitalet, hvarest tvångströja och till och med fastbindning i sängen under de 2:ne första dagarna måst begagnas för att hindra henne från att ytterligare förderfva sig; för närvarande så pass bättre, att hon kan släppas lös, men för öfrigt mycket ängslig och oredig. — Fått Op. 3 k. 2 gånger dagligen, hvarmed fortsattes.

Den 28 Oktober. Endast ringa förbättring. — *Ord.* Extr. Cannab. Ind. 1,5 k. 2 gånger dagligen.

Den 1 November. Patienten har flera gånger kräkts af sistnämnda medicin. — *Ord.* Liquor sedativ. Huss. 20 droppar 1—2 gånger om dagen.

Den 25 November. Menstruationen har för första gången efter barnsängen infunnit sig.

Den 25 Januari 1867. Efter menstruationens återkomst har befunnits, att patienten varit mycket lugnare och redigare under mellantiderna, men blifvit mera orolig och oredig några dagar förut och derunder; har då inbillat sig hafva något djur i magen. — Upphör med dropparna och får magbinda. — Patienten ännu kvarliggande.

C. *Karin Pehrsson*, 64 år gammal, från Vestra Wingåkers socken; intagen den 11 September 1855, död den 23 Januari 1866. (Sjukdomsformen vid intagningen okänd, men patienten har varit i hög grad svagsint åtminstone sedan 1858). — Liköppning.

Hufvudet: hufvudskålen ovanligt tunn, nästan utan diploë; dura mater fläcktals öfver hemisfererna temligen fast förenad med arachnoidea; de fina hinnorna lindrigt oedematösa, men likväl tunna (atrofiska), lätt aflossande öfverallt. Den grå hjernmassan blek och förtunnad; hela hjernan blodfattig, utom några större vener på ytan.

Bröstkaviteten: Båda lungorna starkt fastväxta, måttligt hypostatiskt blodfyllda; i den högras spets ärr efter en caverna. Hjärtat helt och hållet fastväxt vid pericardium, något förstoraadt på längden (venstra kammaren) och fettbelagdt; ateromatösa afsättningar å mitralvalveln; bulbus aortæ något utvidgad.

Bukcaviteten: Lefverns öfre och främre ytor helt och hållet fastväxta; lefvern sjelf betydligt förminskad, starkt konvex genom atrofi af nedre kanten; substansen hård och fast. Mjeltan lös och skrumpen. Njurarna små. Ventrikelns slemhinna förtjockad och uppluckrad, men föga injicerad. Cæcum utspänd och förstoraadt till den grad, att den i storlek betydligt öfvergick ventrikeln, intagande bukens midt, utvändigt lifligt injicerad, dock utan pseudomembraner; dess väggar starkt förtjockade hufvudsakligen genom hypertrofi af den submukösa bindväfven (och muskellagren?); dess slemhinna förtjockad, öfverallt livid till följd af kronisk blodöfverfyllnad; kaviteten fylld af flytande ekskrementer. Denna starka utspänning förorsakad af en straxt nedanför belägen förträngning af colon, hvars vägg der var nästan ringformigt förtjockad, sannolikt till följd af föregående ulceration. Colon temligen fylld med hårdnade ekskrementer. Tarmkanalen, utom cæcum, ej abnormt blodfyllt. — I öfrigt intet att anmärka.

III. Af Öfverläkaren vid Malmö hospital, Dr E. Salomon.

A. *Olof Pettersson*, 39 år gammal, fotograf från Malmö, intagen den 2 April 1864.

Intagningshandlingarna upplysa, att patienten sedan barndomen nästan ständigt varit plågad af hufvudvärk, orsakad af ett fall från ett högt boningshus ned uti stengatan; att han allt sedan början af året varit serdeles trög

och sluten, slö och liknöjd för allt, samt oförmögen till något egentligt arbete, och om han företagit sig något, har han alltid burit sig bakvänt och besynnerligt åt; att hans sömn varit onaturligt mycken; gången serdeles långsam och osäker, samt talförmågan trög och slapp; har under sednaste tiden egentligen haft lust att promenera omkring i staden och tillhandla sig en mängd dyrbarare saker och delikatesser; omkring 14 dagar varit vårdad å stadens sjukhus och behandlad med bad och Tonica, Quinin + Jern, men utan framgång.

Status præsens, den 6 April 1864. Patienten af medelmåttig längd, mörkt hår och blåa ögon; kroppsbyggnaden temligen god, hullet slappt; hyn brunaktig, någorlunda frisk; ögongloberna insjunkna; huden kring ögonen skrynklig och färad; ansigtshuden djupt färad; pupillerna något sammandragna, men lika; patienten går af och an under småförnöjdt leende, och bryr sig icke om hvar han är, eller med hvem han är; vid tilltal svarar han med förnöjelse, att han mår bra och eger allt hvad han önskar; på tillfrågan, hvar han dagen förut befann sig, svarar han, att han var hemma till middagen, »drack champagne, åt konfekt och soppa.» Han skall på aftonen »fara till Köpenhamn för att träffa sin fästmo (han nämner en bekant vacker skådespelerska) och gifta sig i qväll.» Då han göres uppmärksam på att han redan är gift, säger han, att det gör ingenting att ha två hustrur, och att flickan vill gifta sig med honom, emedan han är så vacker; han har målat en ofantlig mängd tafloer och sålt alla till enorma priser; han kan gå till Helsingborg på 1½ timme. Efter ett par minuter har han alldeles bortglömt det han nyss omtalat; målföret är emellanåt häftande; han kan icke gå rätt framåt utan att saxa med benen; handstilen är karakteristisk; alla fina strecken äro zigzagformiga; tungan något torr men ren; afföringen temligen ordentlig; han kastar sitt vatten hvar han kommer öfver, så t. ex. stundom i spottlådan; pulsen svag men jemn; hufvudet kännes hett öfver vertex. — *Ord.* Frangula; bad.

Den 6 Maj. Då patienten tillfrågas om hvad han gör, svarar han, att han fotograferar och att han, sedan han kommit på hospitalet, förtjenat 16,000 R:dr på att fotografera konungen och prinsarne.

Den 13 Juni. I går öfverfölls patienten af en plötslig maktlöshet under ett par timmar, då han måste intaga sängen; hudkänsligheten så förminskad, att han ej känner djupa nålstyg; då dessa gjordes på foten, förmärktes någon reflex. I dag är patienten mycket nedstämd, säger sig vara mycket sjuk och olycklig (melankolisk sinnesstämning). Pulsen 56, temligen full. Sensibiliteten i huden fortfarande lika nedsatt.

Den 2 November. Tillståndet i allmänhet enahanda som förut. — Kroppskrafterna ha ej sjunkit. Patienten går uppe om dagarne. Sitter oftast på en bänk och sofver. På tilltal svarar han med beskrifning om sin ypperliga helsa, sin styrka, sin skicklighet i att måla, o. s. v. — Han har från kapten avancerat till general.

Den 1 April 1865. Patienten har under vintern 2 gånger haft temligen svåra anfall af svindel, så att han förlorat sansen och några dagar varit svag i ena sidan; efter dessa anfall har han måst intaga sängen på några dagar, men dessemellan gått uppe; fortfarande talar han om sina stora rikedomar och de stora uppköp han vill göra.

Den 2 Juli. Fortfarande samma tillstånd.

Den 4 Oktober. Patienten har nu blifvit ändå mera slö, sitter merendels stilla på sin stol, och släpar sig med möda öfver golfvet; han talar föga.

Den 30 November. Patienten har på senare tiden blifvit mer och mer slö.

Den 4 Januari 1866. I går vid middagstiden visade patienten sig något exalterad, skrattade och skrek, ville slå ut fönstren. Under natten ej sofvit, utan pratat och fantiserat. Talförmågan är i dag reducerad till ett minimum, kan ej säga mer än ett och annat ord, i öfrigt blott mummel. Måste ligga till sängs, emedan han ej kan stå eller gå.

Den 5 Januari. I dag något bättre, talar redigare, men rörelseförmågan i nedre extremiteterna borta.

Den 2 Mars. På senare tiden har talförmågan blifvit alltmera inskränkt, och han har endast med möda kunnat sitta på en stol.

Den 16 Mars. Patienten ligger nu till sängs, alldeles orörlig, och är såsom en lefvande klump; liggsår börja å trochantererna och korset.

Den 20 Mars. Svårighet att svälja till följd af börjande paralyti i oesophagus.

Den 6 April. Liggsår öfver båda trochantererna, det å venstra brandigt.

Den 14 April. Patienten afled i dag tillfölje af aftyning.

Obduktionen visade:

Yttre besigtning: Liket afinagradt, med brandiga sår af 3—4 tums diameter å trochantererna och korset.

Inre besigtning: Hufvudet: Såväl dura-maters, som fina hinnans kärl blodfattiga; serös utgjutning mellan de fina hinnorna och förtätning af desamma. Hjernmassan blek och mycket blodfattig; ådernäten i ventriklarne utlakade. Pia vidhäftande till hjernbarken, som i sitt ytliga lager är degenererad. Vindlarne å hemisferernas främre hälfter betydligt tillplattade. Ventriklarne utspända af serum. — Bröstkaviteten: Högra lungan fastlödd här och der till bröstväggen; den venstra fri. Spetsarne i båda lungorna rikt försedda med tuberkler, samt små hålör här och der. I öfrigt äro lungorna luftförande. Hjertat något fettvandladt, slappt. Svart, tjärlik blod i högra kammaren; ett obetydligt coagulum i den venstra. Aorta och dess grenar visa på inre hinnan fett- och benafsättningar. — Mjelten i upplosningstillstånd. Lefvern anemisk, fetthaltig. Njurar och tarmar utan anmärkning.

B. *Johan Ferdinand Holmgren*, 56 år gammal, husegare från Landskrona, gift, intagen den 2 April 1865.

I intagningshandlingarna anför Dr: Guldstrand om patientens föregående lefnadsförhållanden, att han såsom fullväxt ej genomgått någon svårare sjukdom; han skall länge varit häftig och lättretlig, men på de sista två åren har hans lynne blifvit alltmera öfverkänsligt (*constitutio paretica*). Hans äktenskapliga förhållanden ha varit goda. Under sednaste året har han några gånger rådfrågat läkare för någon värk i bakhufvudet samt öfver ländkorset, med börjande svaghet och myrkrypning i benen, slapphet i urinblåsan, samt betydligt aftagande af könsförmågan, jemte nedstämning i lynnet, såsom det syntes mest förorsakad af sistnämnda åkomma. Som hans hustru är krögerska, har han haft obehindrad tillgång till spirituosa, deraf han dagligen en längre tid förtärt flera supar bränvin, utan att dock egentligen öfverlasta sig. I sin ungdom har han irrat vida omkring och äfven en tid vistats i Stockholm. Efter det att lynneshetligheten under några månader ökats, märkte hans hustru i Januari d. å., att han, efter att några dagar förut ha förtärt mera spirituosa än vanligt, blef »besynnerlig», i det hans sömn blef orolig och han ofta började prata högt för sig sjelf. Detta tilltog och i början af Februari började han »yra.» Hans tillstånd företedde då ett delirium tremens med ofta förekommande fantasmer för syn och hörsel; talet blef sedan oredigt, med svårighet kunde han få fram orden, och repeterade felsägningar sökte han, ehuru med svårighet, rätta; han blef sedan våldsam mot sin omgivning, utöste förbannelser öfver hustru och barn, som han trodde ville förgifta honom; han sökte nattetid smyga sig ut genom fönster och dörrar, visade sig lömsk och sökte få tag i tillhyggen; patienten tyckte sig någon tid vara förföljd, men sedermera ansåg han sig upphöjd och mäktig och sade sig vara adelsman, kung, världens frälsare, etc. Han har i hemmet behandlats med Tartar. emet. + Digital. och Morfin.

Status præsens, den 10 April 1865. Patienten är af grof kroppsbyggnad, med ljust hår och blå ögon; muskulatur och hull temligen goda; ansigtsuttrycket liknöjdt. Vid inkomsten var han orolig, pratade, stöjade, samt utöste ovetit öfver alla, som tilltalade honom; han pockade på allt, såsom mat, vin, bränvin, etc., och sade sig ha rättighet till allt, emedan han påkostade all maten till de många människorna, som han hade omkring sig; han påstår, att han befinner sig i Stockholm, och om man säger honom att han är i Malmö, blir han ytterst ursinnig, och säger att han skall klyfva skallen på den, som vill söka inbilla honom dylikt snack; han vill icke veta af någon läkare, emedan han är alldeles frisk och föröfrigt medicinalråd lika god som »Ekströmer», och att han på Carolinska Institutet tillredt de utmärktaste medikamenter, samt att han, när han vill, kan göra de omkringstående till »medicinalråder»;

han eger en mängd länderier, millioner i penningar, och påkostar mat åt tusentals menniskor »på fäladen.» Sultanen har skickat honom »alnslånga» potatis. Ibland är han en furste på sitt slott och äfven Gud sjelf. — Ber man honom gå framåt, så talar han straxt om hur många hundra mil han kan gå i timmen, o. s. v.; vid tilltal svarar han merendels alldeles ordentligt och rätt på enkla frågor, men straxt efter följa en mängd osammanhängande meningar, inblandande tal om giftermål med förnäma, rika damer, om sina tjenare, som slipa hans diamanter, etc.; han kan aldrig uttala alla orden fullt redigt och tydligt, utan flera måste han omsäga, innan de bli riktiga; patientens gång temligen säker, men klumpig; han är högst opålitlig, så att han emellanåt stoppar på sig stenar och hotar att slå, hvem som han får aggtill, hvilket han äfven en gång utfört, då han tillfogade en patient ett svårt slag i hufvudet. Patienten har högersidigt ljumskbräck; vid undre kanten af urinrörsmyningen finnes ett ärtstort fördjupadt ärr, troligen efter ett syfilitiskt sår; körtlarne här och der uppdrifna; sömnen någorlunda god; aptiten glupsk; afföring ojemn. — *Ord.* Ljumma bad med efterföljande dusch; Frangula; Jodjern.

Den 20 April 1865. Fortfarande irriterad och uppbrusad lätt vid tilltal, synnerligast om man nämner honom vid namnet Holmgren, som han djupt föraktar, ty han säger sig heta »Clas Wachtmeister.» Får han höra namnet Malmö nämnas, så blossar han upp af vrede och utropar: »det är en förb—d lögn; den som ser Storkyrkan och Carolinska Institutet, har är ej i Malmö.» Sömmen om nätterna är orolig.

Den 12 Maj. Tillståndet enahanda som förut. Storhetsideerna fortfara, och förvirringen i tankarne samt förgätenheten af desamma är serdeles stor och påfallande.

Den 30 November. På senare tid mindre exalterad; sitter ofta tyst och slö.

Den 15 December. Nu påkommer den maniakiska reaktionen blott två till tre gånger i månaden.

Den 30 Mars 1866. Patienten har nu blifvit paralytisk i nedre extremiteterna och är sängliggande.

Den 31 Mars. Han har fått en höggersidig pneumoni.

Den 9 April. Patienten afled i dag på morgonen, sedan dock pneumonien temligen resolverat sig, men under tiden hade svåra, brandiga liggsår uppkommit.

Obduktionen visade:

Yttre besigtning: Handstora, gangrenösa fläckar öfver båda trochanteres och ländregionen; penis och scrotum blårröda, utan epidermis; sår å halsen och händer. — Hufvudkaviteten: Dura mater ligger skrynklig öfver hjernloberna; då den aftages, synas på insidan flerstädes större och mindre blodextravasater, hvarjemte den är intimt förenad med de fina hinnorna utefter hela fissura longitudinalis. Kärlen å hjernans yta, synnerligast å dess bas och utefter förlängda mären, äro ytterligt rigida; vid arteria basilaris var fästad en benbildning af en stälpenas storlek. Hjernhinnorna, liksom hjernans massa, äro starkt blodfyllda. Emellan de fina hinnorna, som äro förtjockade, förefinnes ett betydligt opakt exsudat. Pacchioniska granulationerna äro rikligt utvecklade. Vid Pia-hinnans aflossande medföljer hjernbarkens yttersta lager, så att den ligger flädd. I hjernbarken är konsistensen lösare än normalt. — Bröstkaviteten: Högra lungan intimt förenad med bröstväggen; till största delen luftförande; i nedra loben hypostas. Venstra lungan fri och luftförande. Hjärtat stort och slapt. — Bukkaviteten: Lefver och mjelte temligen lösa och blodfyllda. Vid tarmkanalen och njurarne intet att anmärka.

Sammandrag öfver Allmänna Hospitals- och Barnhus-Fondens inkomster år 1866.

	Stats-anslag.		Jorde-boks- och hem- mantals- räntor.		Krono- och kyrko- tionde.		Arrende- medel.		Privata donatio- ner.		Hyresme- del och tomtören.		Kollekt- medel.		Inskrif- ningspen- ningar och årsafgifter.		Ersatt underhåll.		Arfsmedel.		Ränta å lån.		Anmärk- ningsme- del.		Bötes- medel.		Skogs- försälj- nings- medel.		Tillkom- men upp- börd.		Diverse inkom- ster.		Summa Riksmünt.			
	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.
Kongl. Serafimer-Ordens-Gilletts kassa.	139,076	78											818	19			7,500						1,953	33			25		1,102	75			150,476	05		
Dito: upplupen, men ej influten ränta																							16										16			
Stockholms hospital															23,277	86	24,000						149	48							2,842	05	150,269	39		
Upsala " "			77	10	5,915	35	3,620	99					1	35			6,308	40			165	67			4	25			319	04	426		16,838	15		
Nyköpings " "	355	24	26	67	8,328	44	1,386	07	50		2				2,153	64							46	97	2	21			392	88	335	87	24	04	13,104	03
Wadstena " "			386	22	5,555	02	17,141	76							25,559						573	56			38	31			213	40	855	24	50,322	51		
Wexjö " "			209	08	6,396	36	1,747	26							11,663	32							83	11	4	63			217	64			20,321	40		
Göteborgs " "	750		608	88	2,350	38	4,267	87					51	03	2,993	61			318	41			20						159	96	1	54	11,596	68		
Malmö " "	2,136	50	4,008		12,290	23	39,798	81	710	64	5	50			7,003	08			25	87			385	42					611	11	4,383	56	71,348	72		
Hernösands " "	150						127	44			9		250	32	7,147	72															98	39	7,782	87		
Wisby " "			1,829	12			6,732	97							379	92							133	53							96	64	9,172	18		
Weckholms f. d. hospital					1,225	35	396	36							270										2	30			50				1,943	01		
Westerås " "			254	94	7,896	74	2,153	45					2	46															309	13			10,616	72		
Länköpings " "			19	71	4,493	47	8,833	30					80	85															172	84			13,600	17		
Norrköpings " "			170	5	2,855	03	3,976	16																					112	17			7,113	41		
Söderköpings " "			530	11	6,852	91	4,086	8					8	02															255	79			11,732	91		
Fahlö " "	179	22	463	31	4,243	41	400																						152	36			5,438	30		
Örebro " "	20				3,969	04	1,593	03																					194	92			5,776	99		
Karlstads " "					605	03	217	88																					23	69			846	60		
Skara " "	30		394	18	6,806	16	3,853	52																	1	71	207	65	253	72			11,546	94		
Jönköpings " "			466	59	4,248	25	1,130	72																					145	38			5,990	94		
Kalmar " "					1,243	79	562	01					76	26															58	06			1,940	12		
Halmstads " "					450	81	793	54																					21	02			1,265	37		
Gefle " "					325	58																							11	32			336	90		
Malmö barnhus					20,803	69																							869	16	38	24	21,711	09		
Summa	142,697	74	9,443	96	106,855	4	102,818	22	760	64	109	18	1,195	80	86,756	55	31,500				1,083	51	2,787	84	51	70	26	71	1,703	28	4,476	58	8,765	70	493,763	35

Stockholm af Kongl. Serafimer-Ordens-Gilletts Kamererare-Kontor den 19 December 1867.

K. Stolpe.

Sammandrag öfver Allmänna Hospitals-

	A f s k r i f n i n g a r.								U t				
	Af- gångs- procent.	Dispo- nerad ränta.	Grund- räntor å förarren- derade lä- genheter.	Remiss- lage.	Återlyf- tade pa- tients- avgifter.	Förmi- skade fa- stighets- och inven- tarievär- den.	Extra afskrif- ningar.	Summa.	Aflöning.	Pensio- ner.	Underhåll.	Under- stöd för sjuk- vårdsan- stalterna.	
	Rdr. ö	Rdr. ö	Rdr. ö.	Rdr. ö.	Rdr. ö.	Rdr. ö.	Rdr. ö.	Rdr. ö.	Rdr. ö.	Rdr. ö.	Rdr. ö.	Rdr. ö.	
Kongl. Serafimer-Ordens-Gilletts kassa jemte Kamererarens expensmedels räkning										8,569		73 99	3,200
Stockholms hospital						4,638 35		4,638 35	16,999 90		31,626 51		
Uppsala "					696 87	2,598 20	1	3,296 7	14,714 58	266 67	16,409 53		
Nyköpings "				11 34	147 36	2,319 43		2,478 13	2,531 12		6,763 07		
Wadstena "	75 19	18		2 02	454 08	2,427 98		2,977 27	17,925 20		48,031 88		
Wexjö "					218 19	1,536 20	9 62	1,764 1	12,323 90	150	17,686 89		
Göteborgs "			398 51			1,064 66		1,463 17	5,563		11,115 36		
Malmö "			3,076 82		685 61		25 52	3,787 95	10,423 61	812 55	26,441 15	518 63	
Hernösands "					720 80	1,298 15		2,018 95	8,024 31		21,637 10		
Wisby "					6 60	316 57	231 60	554 77	2,246 22		2,377 62	600	
Weckholms f. d. hospital	6 58							6 58	597 01		1,333 17		
Westerås " "							103 05	103 05					
Linköpings " "				15 87		2 17		18 04	603 94				
Norrköpings " "				8 99			27 63	36 62					
Söderköpings " "				13 64			90 66	104 30					
Fahlu " "									75				
Örebro " "									100				
Karlstads " "									75		143 35		
Skara " "				12 50				12 50	380				
Jönköpings " "				6 76				6 76	160		31 35		
Halmstads " "		217 47		57				218 14	50				
Karlskrona " "											18		
Malmö barnhus		646 30						646 30	175		121 64		
Redogörelsen för barnuppfostningshjelp													
Summa	81 77	881 77	3,475 33	71 69	2,929 51	16,201 71	489 08	24,130 86	101,536 79	1,229 22	183,810 61	4,318 63	

och Barnhus-Fondens Utgifter år 1866.

g i f t e r.

Beklädnad och sängkläder.		Medikamenter.		Ved och lyshållning.		Begravningskostnader.		Byggnader och reparationer.		Inventariers uppköp och underhåll.		Allmänna utskylder.		Skriftmaterialier.		Resekostnader.		Skifteskostnader.		Anmärkningsprocent.		Ränta å insatte kapitaler.		Diverse utgifter.		Uppfostringshjälp för fattiga barn.		Summa.			
Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.
				195	66									1,346	36	141	29			345	03	2,406	66	282	16			16,560	15		
7,692	65	754	—	13,535	25	39	—	1,728	04	1,634	36	753	98	136	27	—	—	—	—	—	—	—	—	4,822	14	—	—	79,722	10		
4,673	38	778	38	4,319	23	76	—	2,066	59	1,974	46	116	36	217	97	171	74	3,044	22	—	—	—	—	2,095	05	—	—	50,924	16		
2,063	58	79	35	1,156	38	13	—	483	09	259	10	17	32	31	40	31	59	—	—	—	—	—	—	279	25	—	—	13,708	45		
8,811	40	851	51	4,977	65	84	—	12,928	88	1,494	34	114	69	160	50	180	09	—	—	4	25	—	—	4,873	55	—	—	100,437	94		
1,981	84	217	32	3,473	18	18	—	3,563	54	—	—	—	—	154	96	—	—	—	—	—	—	—	—	3,598	85	—	—	43,168	48		
2,344	91	115	72	1,012	80	14	25	149	10	56	87	156	67	55	—	78	63	—	—	—	—	—	—	1,303	39	—	—	21,965	70		
7,736	97	430	60	6,114	56	102	—	5,726	04	1,969	25	75	41	62	57	167	18	—	—	—	—	—	—	1,655	77	—	—	62,237	19		
2,418	44	—	—	2,561	44	111	12	2,887	12	2,116	80	—	—	88	93	—	—	—	—	—	—	—	—	2,114	67	—	—	41,959	93		
475	09	14	50	282	90	—	—	530	13	138	84	86	26	—	—	59	29	—	—	—	—	—	—	167	98	184	50	7,163	33		
91	75	11	13	160	—	12	—	35	63	—	—	—	—	17	99	—	—	—	—	—	—	—	—	33	64	—	—	2,292	32		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55		
—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	4	50	—	—	22	85	32	—	—	—	—	—	—	—	138	91	—	—	809	20		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	22	—	—	108	22		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	73	45	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	269	08		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	77	—	—	—	—	—	—	918	06	—	—	1,314	83		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	02	—	—	203	37		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	50		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	309	14		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18,024	25	18,024	25		
38,290	01	3,252	51	37,789	05	469	37	30,106	06	9,648	52	1,321	44	2,329	53	923	58	3,044	22	349	28	2,406	66	22,304	66	18,208	75	461,338	89		

Kamererare-Kontor den 19 December 1867.

K. Stolpe.

Bil. E.

Sammandrag af Allmänna Hospitals- och**Debet.***Balans från år 1865.*

Uppbördsmännens öfverlevereringar.....	Rant R:dr	9,496,21.	
Skulder till diverse verk, fonder och personer	» »	48,541,57.	58,037,78.

Afskrifningar.

Se Tab., Bil. D.....			24,130,86.
----------------------	--	--	------------

Utgifter.

Se Tab., Bil. D.....			461,338,89.
----------------------	--	--	-------------

Balans till år 1867.

Behållningar: Kontant	51,831,57.		
Diverse proviantpersedlar med värde.....	10,506,60.		
Spanmål med värde	501,52.	62,839,69.	
Utlånta medel.....		427,09.	
Fordringar hos diverse verk, fonder och personer.....		24,794,74.	
Utestående kronoskatter och andra fordringar i penningar och persedelvärden.....		174,198,60.	
Proprie balans		50,89.	
Förskotter.....		22,723,38.	
Fastigheter med värde.....		1,443,910,00.	
Inventarier » »		221,535,44.	
Anmärkte poster		1,804,51.	1,952,284,34.
			Summa R:mt R:dr 2,495,791,87.

Stockholm af Kongl. Serafimer-Ordens-Gillet

Barnhus-Fondens Kapitalräkning för år 1866.**Kredit.***Balans från år 1865.*

Behållningar: Kontant	R:mt R:dr	22,420,20.	
Diverse proviantpersedlar med värde	» »	9,423,50.	
Spanmål med värde	» »	<u>9,608,47.</u>	41,452,17.
Utlånta medel			427,09.
Fordringar hos diverse verk, fonder och personer			25,368,14.
Utestående kronoskatter och andra fordringar i penningar och persedelvärden			162,039,48.
Proprie balans			50,89.
Förskotter			22,698,15.
Fastigheter med värde			1,435,910,00.
Inventarier » »			198,804,03.
Anmärkte poster			<u>1,804,51.</u>
			1,888,554,46.

Inkomster.

Se Tab., Bil. C		493,763,35.
Tillökade fastighetsvärden		8,000,00.
D:o inventarietvärden		38,951,73.

Balans till år 1867.

Uppbördsråds öfverlevereringar		4,909,87.
Skulder till diverse verk, fonder och personer		<u>61,612,46.</u>
		66,522,33.
	Summa R:mt R:dr	<u>2,495,791,87.</u>

Kamererare-Kontor den 19 December 1867.

K. Stolpe.

